

Risikoanalyse av skole- skyting i Nordland

– delrapport til Nasjonalt
risikobilde 2015

Utgitt av: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) 2015

ISBN: 978-82-7768-373-7 (PDF)

Grafisk produksjon: Erik Tanche Nilssen AS, Skien

Risikoanalyse av skoleskyting i Nordland

– delrapport til Nasjonalt risikobilde 2015

	Forord	5
01	Bakgrunn – hevnmotivert vold.....	7
	1.1 Motiv.....	8
	1.2 Avgrensning mot beslektede fenomener	9
	1.3 Smitteeffekt	11
02	Skoleskyting	13
	2.1 Omfanget av skoleskyting.....	14
	2.2 På hva slags steder skjer skoleskytingen?.....	14
	2.3 Drivkrefter bak skoleskyting.....	14
	2.4 Massakre, selvmord og uødelighet	15
	2.5 Har skoleskyterne en personlighetsprofil?.....	16
	2.6 Felles bakgrunn	16
	2.7 Mobbing.....	17
	2.8 Varslet på forhånd.....	17
03	Det kulturelle skriptet for skoleskyting.....	19
	3.1 Produksjon av «kulturelle produkter».....	20
	3.2 Columbine-massakren.....	21
	3.3 Skoleskyting før og etter Columbine.....	21
04	Skoleskyting i norsk kontekst.....	23
	4.1 Velstående samfunn.....	24
	4.2 Tillitsnivå	24
	4.3 Drapsrater.....	25
	4.4 Våpenbruk	26
	4.5 Selvmord	27
	4.6 Nødetatenes håndteringsansvar.....	29
	4.7 Sivilt-militært samarbeid.....	30
	4.8 Nasjonal kriseledelse	30
05	Det norske skolesystemet	33
	5.1 Skolemiljø.....	34
	5.2 Forebyggingsmekanismer i skolen	34
	5.3 Kunnskap om skoleskyting blant lærere	35
	5.4 Beredskap ved alvorlige hendelser i skolene.....	36
	5.5 Skolen hadde en plan i Winnenden	37
	5.6 Tiltak etter skoleskytingene i Finland.....	38
	5.7 Strategier for forebygging og håndtering av skoleskyting.....	38
06	Risikoanalyse av skoleskyting i Nordland.....	41
	6.1 Metode og prosess.....	42
	6.2 Scenarioet som analyseres	43
	6.3 Lokal systembeskrivelse	44
	6.4 Kartlegging av hendelsesforløpet.....	45
	6.5 Beskrivelse av det antatte hendelsesforløpet	46
	6.6 Vurdering av sannsynlighet	46
	6.7 Vurdering av konsekvenser.....	48
	6.8 Vurdering av sensitivitet og sårbarhet	50
	6.9 Vurdering av usikkerhet	51
07	Mulige tiltak.....	53
	Vedlegg.....	57

FORORD

Denne rapporten dokumenterer risikoanalysen som er gjennomført av scenarioet «Risikoanalyse av skoleskyting i Nordland». Scenarioanalysen inngår i Nasjonalt risikobilde 2015. For å samle all informasjon som er fremkommet gjennom analyseprosessen, har DSB valgt å lage egne delrapport for hver scenarioanalyse.

Scenarioanalysen er gjennomført i samarbeid med Utdanningsdirektoratet, Politidirektoratet og Helsedirektoratet, samt lokale og regionale aktører. Det er DSB som er ansvarlig for analyseresultatene og konklusjonene, men vi er helt avhengig av faglige innspill og vurderinger fra sektormyndigheter og fagmiljøer. Denne rapporten har fremkommet på bakgrunn av flere gode bidrag fra deltagerne på arbeidsseminaret, og vi takker for god deltakelse.

KAPITTEL

01

Bakgrunn –
hevnmotivert vold

Skoleskyting blir i stor grad betraktet som et amerikansk fenomen. 76 skoleskytinger eller 63 prosent av alle skoleskytinger på verdensbasis fram til utgangen av 2011, skjedde i USA. Det er nesten dobbelt så mange som i alle andre land til sammen.¹ Av de 44 skoleskytingene som har skjedd utenfor USA, har 20 skjedd i Europa.² Mens antall skoleskytinger i USA økte gradvis på 1990-tallet for deretter å stabilisere seg, har antallet skoleskytinger utenfor USA stort sett funnet sted etter 1999. Den årlige raten for skoleskytinger totalt var 1,1 på 1980-tallet, 3,6 på 1990-tallet og økte til 5,7 i 2010.³ Det har ikke vært skoleskytinger så langt i Norge. De nærmeste hendelsene som har funnet sted var i Finland i 2007 og 2008.

1.1

MOTIV

En måte å skille mellom ulike typer vold er motivene for handlingen. Mens mange voldshandlinger framstår som relativt like, kan motivene for å utføre dem være ulike. Håndteringen av hendelsene fra politiets side kan også være relativt lik («Prosedyre ved pågående livstruende vold – PLIVO»), mens forebyggingen av hendelsene vil være avhengige av gjerningspersonens motiv for å utføre dem.

US Secret Service hevder i en rapport fra 2004 at den vanligste motivasjonen for skoleskyting er et ønske om hevn («revenge»)⁴. Skoleskyting kan derfor sies å være hevmotivert vold. Secret Service, som analyserte 37 amerikanske skoleskytinger før 2000, konkluderer med at i mer enn ¾ av skoleskytingene var målet å ramme de som hadde mobbet og plaget gjerningsmennene.⁵ «Skoleskyting» som fenomen kan derfor avgrenses til skyteepisoder hvor skolen er et bevisst valgt mål og ikke et tilfeldig åsted, og ved at gjerningsmennene har et forhold til skolen som nåværende eller tidligere elev. Skolen representerer fellesskapet som skyteren føler seg avvist av.

Hevn er grunnleggende sett en gjengjeldelse av det man oppfatter som en urett, og således en gjenoppsettelse av det man anser for å være en moralsk orden. Hevn kan rettes mot personer, institusjoner⁶, grupper av mennesker⁷ eller samfunn, som man mener står for en urett mot en selv eller en gruppe man føler seg knyttet til. I sin ytterste konsekvens kan hevn føre til drap, som skyting på skole eller arbeidsplass, æresdrap, blodhevn eller terrorisme.

Nesten alle skoleskytinger med flere drepte siden Columbine i 1999, avsluttes med at gjerningsmennene begår selvmord før de blir pågrepet. De ønsker imidlertid ikke bare å ta livet av seg selv, så selvmordet kombineres med mord.⁸ Mange skoleskytinger faller derfor inn under kategorien «mord-selvmord» («homicide-suicide»). Studier har vist at tre av fire skoleskyttere hadde vist tegn til suicidalitet eller hadde gjort selvmordsforsøk før angrepet på skolen.⁹

Henry og Short hevdet at mord og selvmord er to alternative, voldelige måter frustrasjon kommer til uttrykk på.¹⁰ Ved mord blir frustrasjon til vold rettet utover, mens ved selvmord blir frustrasjonen rettet innover. Mord-selvmord overskrider imidlertid dette skillet ved at frustrasjonen rettes både utover og innover samtidig.

Mobbing og «utenforskap» er ofte bakenforliggende faktorer for både selvmord og skoleskyting. Depresjon og dårlig tapsmestring er knyttet spesielt til unge, mannlige selvmordskandidater.¹¹ Secret Service-rapporten fra 2004 viste at 70 prosent av skoleskytterne hadde opplevd å bli mobbet eller truet og flere hadde erfart langvarig mobbing. NOU 2012:14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* framhever langvarig mobbing som en vesentlig faktor ved skoleskytingene i Finland.

¹ Böckler, N. et al. (2013), *School shootings*, New York: Springer.

² Her blir alle skoleskytinger med intensjon om å drepe flere medregnet, ikke bare de hvor flere liv faktisk gikk tapt

³ Böckler, N. et al. (2013), *School shootings*, New York: Springer.

⁴ US Secret Service and US Department of education (2004), *The final report and findings of the Safe School Initiative*, Washington.

⁵ Alle kjente skoleskyttere til nå har vært menn.

⁶ Bies, R. J. og T. M. Tripp (1996), «Beyond distrust: 'Getting even' and the need for revenge», i Kramer, R. og T. Tyler (2012) *Trust in organizations: Frontiers of Theory and research*, London: Sage.

⁷ Se for eksempel Otterbein, K. F. og C. S. Otterbein (1965), «An eye for and eye, a tooth for a tooth: A cross-cultural study of feuding», i *American Anthropologist*, 67(6).

⁸ Et eksempel i denne kategorien er flygeren i Germanwings som med vilje styrtet et fly i Alpene i mars 2015 og tok med seg 150 mennesker i døden.

⁹ US Secret Service and US Department of education (2004), *The final report and findings of the Safe School Initiative*, Washington.

¹⁰ Henry, A.F. og J.F. Short (1954), *Suicide and homicide: Some economic, sociological, and psychological aspects of aggression*, Glencoe: The Free Press.

¹¹ US Secret Service and US Department of education (2004), *The final report and findings of the Safe School Initiative*, Washington.

Motivet bak skoleskyting er et ønske om hevn. Foto: Colourbox.

«Skoleskyting» i denne sammenheng er altså et angrep på en skole eller universitet der gjerningsmannen er eller har vært elev eller student, motivet er et ønske om hevn, utdanningsinstitusjonen er et bevisst valgt mål og handlingen avsluttes som regel med at gjerningspersonen begår selvmord.

1.2 AVGRENSING MOT BESLEKTEDE FENOMENER

Skoleskyting er beslektet med annen kriminalitet som terrorisme og hatkriminalitet. Det er mange fellestrekk med *terrorhandlingen* på Utøya 22. juli 2011, selv om det ideologiske tankegodset er forskjellig. Sandberg mfl.¹² påpeker at både skolesky-

teren og terroristen har ønske om å skape oppmerksomhet om seg selv og sitt budskap, handlingen er nøye planlagt, er inspirert av liknende hendelser og gjennomføres som et ritual. 22. juli var også målet barn og unge og handlingen ble utført av bare én person. Sandberg mfl. mener at Breivik var inspirert av tidligere skoleskytinger da han planla sin ugjerning på Utøya.

Skolen symboliserer viktige verdier i samfunnet og har derfor også vært terrormål. Skolen er dessuten et offentlig sted med mange mennesker samlet og terrorister ønsker et stort publikum. Vold mot sårbare grupper som barn og unge vekker dessuten avsky og stor oppmerksomhet, noe som også er en drivkraft bak både terrorhandlinger og skoleskytinger.¹³

Det personlige hevmotivet er imidlertid klarere i skoleskyting enn i terrorhandlinger, som har et uttalt ideologisk mål. Både terrorister og skoleskyttere gjennomgår imidlertid en prosess der man aksepterer bruk av vold for å nå sine mål.

¹² Sandberg et al. (2014), «Stories in action: the cultural influences of school shootings on the terrorist attacks in Norway», i Critical Studies on Terrorism, 7(2).

¹³ Ibid.

Hatkriminalitet er straffbare handlinger begått mot personer på grunn av deres religion, etnisitet, kjønnsidentitet, funksjonsevne mv.¹⁴ Skytingen på Umpqua Community College i Oregon 1. oktober 2015, som krevde 10 menneskeliv, faller i kategorien hatkriminalitet siden bare de kristne elevene ble skutt. Knivangrepet på Kronan skole i Trollhättan i Sverige 22. oktober 2015 var rasistisk motivert og faller derfor også i kategorien hatkriminalitet. Angriperne hadde ingen direkte relasjon til skolen som elev, så skolene var symbolske mål.

Forskning på *selvmordsbombere* kan tyde på at disse ikke er mer religiøst overbeviste enn andre. Et trekk som imidlertid går igjen, er at de har en sterk følelse av nasjonal ydmykelse og at de vil hevne det de anser å være fellesskapets lidelser påført av andre.¹⁵ Andre forskere påpeker at en del av selvmordsbomberne er suicidale og ikke nødvendigvis kun ideologisk motiverte.¹⁶

Æresdrap begås på vegne av et kollektiv og ikke et individ. Æresdrap er ifølge Norges fremste forsker på feltet, Unni Wikan, per definisjon ikke begått i affekt. Overlegget, gjerne i form av nøye kollektiv planlegging, er et kriterium for at noe skal kunne kalles æresdrap.¹⁷ Hensikten med æresdrap er å gjenopprette ære for kollektivet og betraktes som en moralsk handling. Det er en æreskodeks som setter æren høyere enn livet.¹⁸

Hevnmotivet er en fellesnevner for selvmordsbombere, de som begår æresdrap og skoleskyttere – de har en følelse av krenkelse og behov for moralsk gjenoppreisning. Forskjellen er at selvmordsbombere og de som begår æresdrap handler på vegne av kollektivet de er en del av, mens skoleskyteren handler på vegne av seg selv.

Den tradisjonelle terrorismen har de siste årene utviklet seg i retning av enkeltstående voldshendelser. Den svenske forfatteren Marcus Pristif skriver i en kronikk i VG 24. oktober (to dager etter knivangrepet i Trollhättan) at:

«Vi ser her en ny form for terrorisme. Før ble terrorhandlinger utført av velorganiserte bevegelser med ideologiske ledere, tydelige krav og talspersoner som tok på seg ansvar for ugjerningen. Det var mulig å eliminere en hel gruppe ved å pågripe ledelsen deres. I dag handler det i stedet om desentraliserte, lederløse nettverk der internett brukes for å formidle manualer, ideologiske tekster og gjensidig oppildning av hverandre til handling. Den harde kjernen har blitt erstattet med en uhandgripelig masse.»¹⁹

Enkelte voldsforskere hevder at likhetene ofte er større enn forskjellene mellom disse formene for massevold. Adam Lankford viser for eksempel i en komparativ studie av 81 selvmordsangrep (selvmordsterrorisme, massakre, arbeidssted- og skoleskytinger) i USA i perioden 1990 til 2010, at gjerningspersonene slet med de samme personlige problemene, opplevde sosial marginalisering, familieproblemer, problemer på arbeidsplassen og skolen, samt en utløsende krisehendelse.²⁰

Hat og hevn som motiv for massevold har enkelte forskjeller og mange likheter.

Felles er at handlingene:

- ofte utføres alene av unge menn
- er nøye planlagte og ofte meddelt på forhånd
- er et uttrykk for frustrasjon, skuffelse, hat og sinne (i en eller annen kombinasjon)
- ofte er både mord og selvmord

¹⁴ https://lovdata.no/artikkel/ny_straffelov_-_hatkriminalitet/1598

¹⁵ <http://www.bbc.com/news/health-11770842>

¹⁶ http://www.boston.com/bostonglobe/ideas/articles/2010/12/05/the_truth_about_suicide_bombers/

¹⁷ <http://forskning.no/historie-kjonn-og-samfunn/2009/07/aeresdrap-en-europeisk-tradisjon>

¹⁸ <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Det-handler-om-verdier-7099777.html>

¹⁹ <http://www.vg.no/nyheter/meninger/skoleangrepet-i-trollhattan/innvandringen-er-ingen-trussel/a/23548445/>

²⁰ Se Lankford, A. (2012), "A comparative analysis of suicide terrorists and rampage, workplace, and school shooters in the United States from 1990 to 2010", i *Homicide Studies* 17(3). Se også Lankford, A. og N. Hakim (2011), "From Columbine to Palestine: A comparative analysis of rampage shooters in the United States and volunteer suicide bombers in the Middle East", i *Aggression and Violent Behavior* 16.

Felles for gjerningsmennene er at de ofte:

- er usosiale og opptatte av voldelige dataspill
- er blitt radikalisererte, ofte over nettet
- har psykiske problemer eller personlighetsforstyrrelser uten å ha en diagnose
- har et stort ønske om oppmerksomhet om sin person og sitt budskap
- har ingen kriminell eller medisinsk forhistorie
- følger et felles "skript" eller ritual under planleggingen og gjennomføringen
- produserer bilder, videoer eller tekster for å forklare budskapet og skape et image

Noen forskjeller er at:

- Hevnmotiverte skoleskyttere har en relasjon til skolen som elev eller tidligere elev. Den spesifikke skolen, lærerne eller noen av elevene er målet for volden. I hatmotiverte skoleangrep er skolen et symbol på hele samfunnet.
- Motivet for skoleskyttere er en personlig hevn for noe selvopplevd, mens hatkriminalitet retter seg mot fremmede grupper eller samfunnet.

*eneste person på planeten, alt i løpet av en dag. Det ser ut for at jo flere du dreper, jo mer søkelys får du på deg».*²¹

Grad av identifisering med gjerningsmannen påvirker smitteeffekten. Terrorsjef Lars Gule ved Høgskolen i Oslo og Akershus sier til NRK 24. oktober 2015 at "Vi ser nå en oppblomstring av høyreekstrem vold i Tyskland og Sverige. Det er grunn til å frykte at noen vil bli inspirert også i Norge. Asylsøkere hetses som lykkejegere og snyltere. Det kan åpne veien for vold".²²

1.3

SMITTEEFFEKT

Det er kjent at en skoleskyting kan inspirere andre til å gjøre det samme. Fellestrekkene i gjennomføringen av ulikt motiverte voldshandlinger medfører en smitteeffekt på tvers av kategoriene. En viktig fellesnevner er ønsket om å skape oppmerksomhet om seg selv.

For eksempel skal gjerningsmannen bak skytingen på Umpqua Community College i Oregon 1. oktober 2015 ha vært inspirert av skytingen av TV-teamet til WDBJ7 i USA under direktesending 26. august 2015. En som antas å være gjerningsmannen i Oregon skriver på et nettsted at «Jeg har lagt merke til at så mange som han er alene og ukjente, men når de får spilt litt blod vet hele verden hvem de er. En mann ingen kjente er nå kjent for alle. Ansiktet hans er trykt utover hver eneste skjerm, navnet hans på leppene til hver

²¹ Øyvind Strømmen, «Inspirasjon fra nettet», 06.10.15, NRK Ytring <http://www.nrk.no/ytring/drapsinspirasjon-fra-nettet-1.12587285>

²² <http://www.nrk.no/norge/advarer-mot-raere-hat--holdningene-stopper-ikke-ved-svenskegrensen-1.12618723>

KAPITTEL

02

Skoleskyting

Englefignur til minne om skolebarna som ble drept i Sandy Hook Elementary School. Foto: Tim Clayton/Corbis/NTB scanpix.

2.1 OMFANGET AV SKOLESKYTING

Fenomenet skoleskyting oppstod i USA på 1960-tallet og langt de fleste skoleskytingene har skjedd der. Fra 2000 til og med 2014 har det vært minst 20 skoleskytinger med to drepte eller flere, hvorav 15 har skjedd i USA, en i Canada, to i Finland og to i Tyskland.

Etter Sandy Hook-tragedien i 2012²³, har det vært én skoleskyting i gjennomsnitt hver eneste uke i USA. Massakren i Oregon 1. oktober var den 45. på en skole

i USA i 2015. På 142 skoler og læresteder over hele landet har elever og lærere vært utsatt for at drapsmenn har tatt seg inn på skolen og skutt.²⁴

I 2013 var det ett massedrap per dag i gjennomsnitt og tallet er økende. En egen amerikansk nettside, Mass Shooting Tracker, holder oversikt over alle massedrap fra og med 2013 hvor fire eller flere er skutt eller drept i én hendelse.

Se oversikten over alvorlige skoleskytinger etter Columbine-massakren i 1999 i vedlegg 1.

²³ [Adam Lanza \(20\) skjøt og drepte 20 førsteklassinger](#), seks lærere, sin mor og seg selv på skolen på Sandy Hook Elementary School i småbyen Newtown i Connecticut.

²⁴ Omfatter alle skoleskytinger uavhengig av antall drepte og skadde.

2.2

PÅ HVA SLAGS STEDER SKJER SKOLESKYTINGEN?

Voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk ved Politihøgskolen sier at skoleskytinger er vanligst i hvite middelklassestrøk og at det er visse strukturer som går igjen i de fleste hendelsene.²⁵ Forskning på amerikanske skoleskytinger viser at det er en del fellestrekk både ved gjerningsmennene og skolene.

De skjer sjelden på skoler der det er mye vold og andre problemer, men er hyppigst på skoler i hvite middelklassestrøk. Typisk for skolene er også at de gjerne er på mindre steder hvor lærerne og foreldrene kjenner hverandre fra før og hvor det er vanskelig å ta opp problemer med barna. Skolene har en form for «code of silence» hvor man tier om det ubehagelige.

2.3

DRIVKREFTER BAK SKOLESKYTING

Det kan synes som om det er tre grunnleggende drivkrefter bak skoleskyting. Disse fellesnevnerne er til stede ved så mange skytinger at de framstår nærmest som forutsetninger for den «typiske» skoleskytingen. Den første drivkraften er et ønske om å begå *selvmord* eller være villig til å ofre livet for å få utført handlingen. Bakgrunnen for dette er ofte *depresjon* og nedtrykthet etter langvarig mobbing på skolen eller andre opplevde krenkelsers, som utvisning fra skolen. Dette har ofte ført til tilbaketrekning fra fellesskapet.

I Erfurt, Tyskland i 2002 skjøt og drepte 19 år gamle Robert Steinhäuser 13 lærere og to medelever på skolen han gikk på før han begikk selvmord. Han ble utvist fra skolen seks måneder tidligere. Foreldrene

sier i et intervju med The Guardian 5. mai 2002 at de ikke hadde hatt noen idé om at sønnen var blitt utvist fra skolen. «Han ble vekket som normalt hver morgen, tok med seg matpakka og gikk ut av huset som om han skulle på skolen», forteller de til avisen. Politiet tror at Robert hadde planlagt angrepet i minst en måned.

Den andre drivkraften er et ønske om å ta andre med seg i døden, og da først og fremst de som holdes ansvarlig for at livet ikke er verdt å leve. Mange skoleskyttere gir uttrykk for sterkt sinne eller hat mot medelever, lærere, skolen og samfunnet for øvrig. Skoleskytingen er en gjengjeldelse og skolen er målet fordi det er her plagingen foregikk.

Disse to drivkreftene resulterer i «mord-selvmord», som tilsynelatende er selvmotsigende. Mens depresjon og selvmordønsker er innadventd frustrasjon, er mord utadventd aggresjon. Diktet under, som er skrevet av en av de intervjuede skoleskytterne i Secret Service-rapporten fra 2004²⁶, viser hvordan skoleskyttere befinner i grenselandet mellom selvmord og mord:

*«Suicide or homicide
Homicide and suicide
Into sleep I'm sinking
Why me I'm thinking
homicidal and suicidal
thoughts, intermixing
My life's not worth fixing»*

Etter å ha blitt utvist fra skolen drepte 15 år gamle Kip Kinkel foreldrene sine, to klassekamerater og skadet 25 elever ved Thurston High School i Springfield, Oregon i 1998. «*Hat driver meg, jeg er så full av sinne. Alle er imot meg. Når håpet mitt forsvinner vil folk dø*», skrev han i dagboka si.

22 år gamle Matti Juhani Saari skjøt og drepte 10 personer ved *Seinäjoki* Universitetet i Finland i september 2008, før han begikk selvmord. Han oppførte seg aggressivt og helte blant annet bensin i klasserommet som han tente på. I avskjedsbrevet skrev han «*I hate the human race*». Han hadde planlagt massakren i seks år og vært aktiv på det sosiale nettstedet IRC-Galleria, der skoleskyting er et mye

²⁵ Aftenposten 14. desember 2012, <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Forsker---Skoleskyting-vanligst-i-middelklassestrok-7070539.html>

²⁶ US Secret Service and US Department of education (2004), The final report and findings of the Safe School Initiative, Washington.

diskutert tema. Saari var et mobbeoffer og droppet ut av skolen av den grunn.²⁷

25 år gamle Kimveer Singh Gill drepte en student og såret 19 andre før han begikk selvmord på Dawson College i Montreal, Canada i 2006. Han ble beskrevet som stille og følsom, var godt likt og gjorde det bra på skolen. I de siste månedene av livet sitt kuttet han imidlertid all kontakt med venner og foreldre og virket deprimert. Han spilte mye dataspill og favorittene hans var Super Columbine Massacre RPG!, Postal, Blood, F.E.A.R og Manhunt. Politiet fant mange tegn på at han utviklet et voldsomt raseri mot verden mot slutten og konkluderte med at «Vi vet at han var sint på verden, så det var en slags hevn.»

Gill presenterer seg slik på en nettside: «His name is Trench. You will come to know him as the Angel of Death. [...] He is not a people person. He has met a handful of people in his life who are decent. But he finds the vast majority to be worthless, no good, conniving, betraying, lying, deceptive, motherfuckers. Work sucks...School sucks...Life sucks...Life is like a video game, you gotta die sometime.»²⁸

Den tredje drivkraften bak skoleskyting er ønsket om *oppmerksomhet* og å bli husket for noe. Mange av skoleskyterne føler seg ikke sett og verdsatt og de er redde for at ingen vil bry seg hvis de blir borte. Ved å gjennomføre noe oppsiktsvekkende og grusomt, vil media sørge for at de vil *bli husket* for noe.

«Skoleskytingskonseptet» dekker disse tre behovene og blir en løsning for flere.

2.4 MASSAKRE, SELVMORD OG UDØDELIGHET

Medieviter Lars Audun Bråten skrev i en kronikk i Dagbladet etter Virginia Tech-massakren i 2007 at kombinasjonen selvmordsønske, drømmen om berømmelsens udødelighet og katatymisk lidelse er

de vesentligste forklaringene på skolemassakrer.²⁹ Mest grunnleggende er gjerningsmannens dragning mot å dø. Massakrene må imidlertid forstås i sammenheng med ønsket om å utføre en siste spektakulær bedrift; en handling som vil skaffe selvmorderne udødelig status – i forskning, historiebøker og populærkultur.

Den tredje vesentlige forklaringen på skolemassakrene er, ifølge Bråten, den psykologiske tilstanden *katatymi*. Katatymi oppstår når en person utvikler en idé som vedkommende føler må få utløp gjennom en voldelig handling. Personen utvikler en plan for volden; en plan som bygges opp til en uimotståelig drift i kombinasjon med svartsyn og voldshandlingens symbolikk.

Justin Nutt hevder også i artikkelen «School Shootings and Possible Causes»³⁰ at ensomme mennesker som tror at ingen vil bry seg eller huske dem når de er borte, kan ty til ekstreme handlinger som skoleskyting for å sikre at de blir husket. «Notoriety» er målet. Dette skyldes medias fokus på gjerningsmennene heller enn på ofrene. Mens mange husker navnet og ansiktet til skoleskyteren på Sandy Hook, spør Nutt retorisk hvem som husker navnet på ett eneste offer.

2.5 HAR SKOLESKYTERNE EN PERSONLIGHETSPROFIL?

Det er omstridt både om det er mulig og om det er hensiktsmessig å lage en «profil» av en skoleskyter, slik at han kan gjenkjennes på forhånd og handlingen kanskje avverges. Den amerikanske professoren James Alan Fox nevner fem elementer som han mener går igjen i de fleste skoledrapssakene i USA:³¹

- drapsmennene har en forhistorie med frustrasjon og følelse av mislykkethet

²⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Kauhajoki_school_shooting

²⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Kimveer_Gill

²⁹ <http://www.dagbladet.no/kultur/2007/05/03/499543.html>

³⁰ <http://www.socialjusticesolutions.org/2013/12/14/school-shootings-possible-causes/>

³¹ <http://articles.latimes.com/2007/apr/17/opinion/oe-fox17>

- de gir andre skylda for ikke å gi dem en sjanse
- de har mindre støtte fra familie og venner enn det som er vanlig
- de har opplevd en stor skuffelse (utvisning, brudd med kjæresten)
- de har hatt tilgang til skytevåpen

Ikke bare kan det være problematisk å overføre en «skoleskyter-profil» fra individ til individ, men det kan også være noen krysskulturelle forskjeller som nødvendigvis overses i en «universell» profil.

2.6

FELLES BAKGRUNN

US Secret Service mener i sin siste studie av skoleskyting fra 2004 at det verken er mulig eller hensiktsmessig å lage personlighetsprofiler, men at motivene og atferden til skoleskyttere har noen felles trekk.³²

- Skoleskytinger er ikke impulsive handlinger, men nøye planlagte over tid. «*One student showed his friends four bullets: three for people he hated and one for himself. And that's just how he used them*».
- ¾ fortalte andre hva de planla på forhånd bl.a. på Internett
- Alle er gutter mellom 12 og 21 år, de fleste 16–17 år
- Over halvparten var «nedtrykte og desperate», følte seg sviktet og avvist
- 2/3 følte seg alvorlig mobbet og plaget, var ensomme og isolerte
- ¾ hadde opplevd en stor skuffelse
- ¾ har tidligere truet med eller forsøkt å ta sitt eget liv

³² US Secret Service and US Department of education (2004), The final report and findings of the Safe School Initiative, Washington.

- Gjerningsmennene hadde en relasjon til skolen som elev eller eks-elev
- Få hadde en diagnose for psykiske lidelser eller brukte rusmidler. Flesteparten viste likevel symptomer på mentale helseproblemer, ofte udiagnostiserte og ubehandlede
- De spilte mye voldelige dataspill og hadde en fascinasjon for krig, vold, skoleskytinger og terror

Secret Service konkluderer med at «They fit no profile. Even if mentally ill, they plan rationally. But because they follow a path toward violence – acquiring weapons, communicating, acting in ways that concern those around them – it may be possible to intervene».

Konklusjonene til Secret Service får støtte i en rapport fra FBI, hvor det står at folk ikke bare svitsjer fra å være ikke-voldelige til å bli voldelige. Man bestemmer seg ikke over natten for å løse et problem ved å bruke vold. «*Instead, the path toward violence is an evolutionary one, with signposts along the way*».³³

2.7

MOBBING

US Secret Service fant at et gjennomgående trekk ved de 41 skoleskytterne i undersøkelsen, var at de ble mobbet på skolen. Ikke ertet, men alvorlig plaget over lang tid. Og at lærerne enten ikke hørte hva de sa eller klarte å stoppe plagingen. Mer enn halvparten oppga at de over lang tid hadde følt seg ekstremt nedtrykte. ¾ hadde truet med eller forsøkt å begå selvmord før skoleskytingen.

16 år gamle Luke Woodham, som stod bak en skoleskyting i Mississippi i 1997, forteller i intervju med Secret Service at han følte seg lite hørt og at ingen brydde seg. Da vise-rektoren overmannet ham under skytingen og spurte hvorfor han gjorde dette, svarte han at: «*Life has wronged me, Sir*». Han fortalte at «*Jeg hadde noen som elsket meg for første gang i mitt liv, den eneste gangen i mitt liv. Og så, plutselig, gjorde*

³³ FBI Academy (udatert), The School Shooter: A Threat Assessment Perspective, side 7.

hun det slutt og jeg var knust, jeg ville drepe meg selv». I dagboka si skrev han: «I am not insane. I am angry. I killed because people like me are mistreated every day. I am malicious because I am miserable».

Evan Ramsey var 16 år da han drepte rektor og en student i Bethel i Alaska i 1997. Han så det som eneste løsningen for å få slutt på mobbingen. Han sa at han hadde gjort forsøk på å få de ansatte til å stoppe det, uten å lykkes. Han fortalte at «*En stund forsøkte de å snakke til personene og ba dem om å la meg være. Men etter en stund sa de bare at jeg skulle ignorere dem. Jeg fant ut at siden de ikke kom til å gjøre noe, måtte jeg gjøre noe, ellers ville jeg bare blitt plaget fortsatt*».

Nedsatt fungering, relasjonelle tap, depresjon og opplevelse av krenkelser er typiske kjennetegn ved skoleskyttere.³⁴ Secret Service fant imidlertid at de fleste gjerningsmennene skåret høyt på skoleprestasjoner og bare fem prosent ble vurdert som skolesvake.³⁵ De to finske skoleskytterne omtales som «begavede» og hadde «karakterer over gjennomsnittet».³⁶ Secret Service hevder i sin rapport at gjerningsmennene sjelden hadde hatt disiplinærproblemer på skolen. 63 prosent hadde aldri eller sjeldent vært involvert i konflikter og 11 prosent hadde noen gang vært utvist. Svært få hadde en tidligere historie med vold eller kriminalitet.

2.8

VARSLER PÅ FORHÅND

Et annet viktig funn i Secret service-undersøkelsen var at nesten alle skoleskytterne fortalte til andre elever på forhånd hva de hadde tenkt å gjøre. Hendelsen kunne derfor i teorien vært avverget. Problemet var at elevene ikke videreformidlet det de ble fortalt til voksne da det ble betraktet som angiveri.

Ramsey, skoleskyteren i Bethel, Alaska, fortalte alle hva han skulle gjøre. Han laget en liste med tre ofre og venner foreslo 11 til. Han skulle opprinnelig ikke drepe rektor, men en av vennene hatet ham og dermed kom rektor på dødslista. Så mange visste om planene at de samlet seg på bibliotekbalkongen for å se. Noen sa til ei av jentene på balkongen «*Du skulle ikke vært her. Du står på lista!*» Men ingen fortalte det de visste til noen voksne, ifølge Secret Service-rapporten. Ramsey mener i ettertid at han ville ha fortalt sannheten hvis rektor hadde konfrontert ham med planene før drapene.

17 år gamle Tim Kretschmer drepte 16 personer inklusive seg selv på Albertville-Realschule i Winnenden i Tyskland i 2009. Han klaget over å ha blitt ertet av sine medstudenter og ignorert av lærerne. I et brev til foreldre sine skrev han at han var desperat ulykkelig og ikke kunne fortsette. Natta før skoleskytingen skrev han i et chatrom på Internett: «Jeg har fått nok. Jeg er lei av det meningsløse livet. Alltid det samme. Alle ler av meg. Ingen ser mitt potensial. Jeg mener alvor. Jeg har våpen og i morgen tidlig drar jeg til min gamle skole og har en skikkelig grillfest. Jeg vil bort. Hør nå. Du vil høre om meg i morgen. Husk navnet på stedet: Winnenden».³⁷

Harris, en av skoleskytterne på Columbine, skrev på sin webside i forkant av skoleskytingen: “You all better f...hide in your houses because im comin for EVERYONE soon, and I WILL be armed to the f...teeth and I WILL shoot to kill and I WILL F...KILL EVERYTHING.”

Matti Juhani Saari, som stod bak den andre skoleskytingen i Finland i 2008, postet flere YouTube-filmer i ukene før hendelsen, som politiet hadde blitt tipset om. De snakket med ham og ransaket hjemmet hans dagen før skoleskytingen, men Saari ble ikke vurdert som farlig og ble sluppet fri.

³⁴ Preti, A. (2008), «School Shooting as a Culturally Enforced Way of Expressing Suicidal Hostile Intentions», i Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online, 36(4).

³⁵ US Secret Service and US Department of education (2004), The final report and findings of the Safe School Initiative, Washington.

³⁶ Carlsen & Brekke (2007). <http://www.nrk.no/urix/--en-begavet-gutt-1.3974561>

³⁷ The Guardian, 12. desember 2009. <http://www.theguardian.com/world/2009/mar/12/school-shooting-germany-letter>

KAPITTEL

03

Det kulturelle
skriptet for
skoleskyting

Sandberg, Oksanen, Berntzen og Kiilakosi³⁸ har studert Breiviks massedrap på Utøya 22. juli 2011 og finner mange fellestrekk med skoleskytinger.³⁹ Fellestrekk ved gjerningsmennene (Breivik og skoleskyterne) er at de er sosialt isolerte og marginaliserte og føler seg ekskluderte fra fellesskapet. De er 'failed joiners' (ufrivillig ensomme som barn) og 'loners' (frivillig ensomme som unge/voksne).

Livet leves online med omfattende bruk av sosiale medier for å få bekreftelse og støtte fra likesinnede i planleggingen av handlingene. De spiller ofte dataspill av typen First-person shooter (FPS), hvor spilleren er drapsmannen i spillet og ser alt gjennom dennes øyne. Ofrene i spillet er ofte «fanget» i et rom, en bygning eller på en øy og skytes rolig én for én.

Sandberg et al. beskriver et felles kulturelt skript («cultural script») for skoleskytingene. Skriptet er et skjema eller en modell for handlingen, som reproduseres av skoleskyttere. Det former narrativet eller historien de ønsker å fortelle gjennom sine handlinger («stories in action»). Breivik fulgt samme skript i skytingen på Utøya.

Det kulturelle skriptet for massedrap generelt er ifølge Sandberg et al., utøvelse av vold, ønske om oppmerksomhet og opposisjonell maskulinitet. Spesielt for skoleskyting er at de er nøye planlagte seremonielle voldshandlinger med en enhetlig koreografi og stil. Columbine-skytingen i USA i 1999 definerte skriptet for senere skoleskytinger gjennom å bli delt og forsterket i sosiale medier.

Det kulturelle skriptet for skoleskyting er:

- Angrep på barn og unge i en undervisningssituasjon (og noen ganger rektor eller andre symbolske personer), noe som representerer en ekstrem og «attraktiv» kynisme.
- Drepe flest mulig med skytevåpen, men skyte én for én (flere enn i Columbine).
- Lang og detaljert planlegging. Historien som handlingene forteller utvikles over tid fra en voldelig fantasi til en detaljert plan og gjennomføring.

- Bruk av spill, film og musikk som inspirasjon i planleggingen.
- Publisering av «kulturelle produkter» som bilder, videoer, skriftlige erklæringer og detaljert informasjon om dem selv på nettet for å bygge opp et image i forkant av skytingen.
- Hovedmålet med handlingen er å vekke oppsikt og bli kjent.

3.1

PRODUKSJON AV «KULTURELLE PRODUKTER»

Etter Columbine i 1999 har mange skoleskyttere kopiert Harris og Klebold sin framgangsmåte for å sørge for at historien deres ble kjent.

23 år gamle Elliot Rodger drepte sju og såret 14 før han begikk selvmord på Isla Vista i USA i 2014. Alle ofrene var studenter ved University of California Santa Barbara (UCSB), men skytingen og knivstikkingen skjedde flere steder. Han følte et intenst hat mot kvinnelige akademikere, som han følte seg avvist av. Rodger ble plaget på skolen og han skrev i niende klasse at han «gråt på skolen hver dag».

Rodger produserte flere «kulturelle produkter» for å profilere seg selv før skytingen. Han skrev et manifest på 107.000 ord med tittelen «My Twisted World: The Story of Elliot Rodger», som han sendte til terapeuten sin, foreldrene, tidligere lærere og barnomsvenner. I sin siste YouTube-video, som hadde tittelen «Elliot Rodger's Retribution» (gjengjeldelse), sier han: «Well, this is my last video, it all has to come to this. Tomorrow is the day of retribution, the day in which I will have my revenge against humanity, against all of you. For the last eight years of my life, ever since I hit puberty, I've been forced to endure an existence of loneliness, rejection and unfulfilled desires all because girls have never been attracted to me.»⁴⁰

³⁸ Sandberg et al. (2014), «*Stories in action: the cultural influences of school shootings on the terrorist attacks in Norway*», i *Critical Studies on Terrorism*, 7(2).

³⁹ Analysen omfatter Columbine i 1999 og 10 senere alvorlige skoleskytinger.

⁴⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/2014_Isla_Vista_killings

7. november 2007 skjøt og drepte 18 år gamle Pekka-Eric Auvinen åtte personer og såret én på Jokela videregående skole i Finland, før han begikk selvmord. Noen timer i forkant lastet han opp en video på YouTube hvor han annonserte skytingen. Han etterlot seg en mediepakke på nettstedet Rapidshare med et manifest, hans «loves & hates», bilder av ham selv og en video hvor han skyter med håndvåpen.

Ifølge manifestet som han etterlot seg, var motivasjonen for skoleskytingen at han følte seg fremmedgjort og at han foraktet menneskeheten. «I am prepared to fight and die for my cause», skrev han under nettnavnet Sturmgeist. Han ønsket å inspirere til en revolusjon av «small minority of strong-minded and intelligent individuals» against the «idiocracy» of the «weak-minded masses».⁴¹

3.2

COLUMBINE-MASSAKREN

20. april 1999 ble 12 elever og en lærer drept i en skoleskyting på Columbine High School i Littleton, Colorado av to elever ved skolen - 18 år gamle Eric Harris og 17 år gamle Dylan Klebold. Ytterligere 24 personer ble skadd, tre av dem da de rømte fra skolebygget. De fleste ofrene ble skutt og drept i skolens bibliotek, hvor gjerningsmennene også begikk selvmord.

De hadde også plassert ut to propanbomber som skulle gå av i skolens kantine i lunsj-pausen og ønsket å overgå Oklahoma City-bombingen i 1995, som drepte 168 mennesker. Hadde de to bombene i kantine gått av, ville 600 elever mest sannsynlig blitt drept.⁴² Selv skulle de stå utenfor å skyte de som overlevde eksplosjonen. Bombene gikk imidlertid ikke av, og gjerningsmennene begynte da å skyte sine medelever. I tillegg til bombene i kantine hadde gjerningsmennene plassert hjemmelagde eksplosiver i biler parkert rundt skolebygningen, som skulle gå av når hjelpemannskap, politi og journalister kom til stedet. Disse eksplosivene gikk heller ikke av som de skulle.

Fem minutter etter at skytingen tok til var politibetjenter på plass på utsiden av skolebygget og politi og gjerningsmennene skjøt mot hverandre, uten at noen ble truffet. Omtrent en time etter at skytingen begynte, tok de to gjerningsmennene sitt eget liv.

Columbine-massakren har flere elementer av en typisk skoleskyting. Begge gjerningsmennene var plaget av depresjon, sinne og selvmordstanker. En av gjerningsmennene fikk regelmessig psykologhjelp og gikk på antidepressive medikamenter. De uttrykte også et sterkt hat mot flere medelever og lærere ved skolen, og fra 1997 hadde en av gjerningsmennene postet alvorlige trusler mot flere av dem på en internettside. Et sterkt motiv var også «ære og berømmelse». Gjerningsmennene ønsket å gjennomføre en udåd av enorme dimensjoner, motivert av å overgå historiens verste masse mordere.⁴³

Columbine-massakren ble en inspirasjonskilde og oppskrift for senere skoleskytinger, blant annet de to i Finland. Det skyldes ikke minst «de kulturelle produktene» som Harris og Klebold lagde i forkant og publiserte på nettet – videoer, bilder og tekster hvor de beskrev seg selv, sine motiver og planer. De fortalte en historie både gjennom hva de publiserte i forkant og hva de faktisk gjorde. Helt bevisst la de til rette for at det skulle bli laget en film om skoleskytingen og dette skjedde da også med «Bowling for Columbine» av Michael Moore, som vant Oscar for beste dokumentar i 2002.

3.3

SKOLESKYTING FØR OG ETTER COLUMBINE

Skoleskytingene før og etter årtusenskiftet (før og etter Columbine) har flere forskjeller. En sammenlikning mellom de 37 skoleskytingene i USA mellom 1974 og 2000 som Secret Service analyserte, og de 20 alvorligste skoleskytingene etter 2000 i USA og Europa⁴⁴, peker på følgende:

⁴¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Jokela_school_shooting

⁴² http://www.slate.com/articles/news_and_politics/assessment/2004/04/the_depressive_and_the_psychopath.html

⁴³ http://www.slate.com/articles/news_and_politics/assessment/2004/04/the_depressive_and_the_psychopath.html

⁴⁴ Se oversikten i vedlegg 1.

DET KULTURELLE SKRIPTET FOR SKOLESKYTING

Skoleskyterne er eldre. Mens gjennomsnittsalderen til skoleskyterne i undersøkelsen til Secret Service var 15 år, er gjennomsnittsalderen til gjerningsmennene i skoleskytingene etter Columbine 22 år. Selv om utvalgene ikke er direkte sammenliknbare (det første utvalget er samtlige skoleskytinger i en 26-års periode (1974–2000), mens det andre utvalget er de med minst to drepte i en 15-årsperiode (2001–2015), så er aldersforskjellen påfallende.

Flere skoleskytere begår selvmord. Mens bare 6 av de 41 gjerningsmennene begikk selvmord etter skoleskytingen i den første perioden, gjorde 7 av 21 dette i den siste perioden.

Flere skoleskytinger skjer utenfor USA. Etter 2000 har det vært fire skoleskytinger med flere drepte i Europa (to i Tyskland og to i Finland) og en i Canada. Det er ingen kjente skoleskytinger i Asia, Australia eller Afrika (bortsett fra terrorhandlinger).

Det er flere drepte i skytingene. I de 36 skoleskytingene i USA før Columbine i 1999, var det fem drepte i den alvorligste hendelsen i 1998. Det var til sammen 44 drepte i de 36 skytingene (inklusive seks selvmord). Columbine markerte et slags vendepunkt i 1999 med 15 drepte inklusive de to selvmordene. Etter Columbine (2000–2015) har det vært ti skoleskytinger med mer enn fem drepte. Flest drepte var det i Virginia Tech i 2007 med 32 drepte (og 60 sårede) og på Sandy Hook Elementary School i 2012 med 26 drepte.

De relativt få selvmordene og beskjedne skadeomfanget i skoleskytingene før Columbine, kan tyde på at det ikke var oppmerksomhet eller et ønske om å skrive seg inn i historien, som var hovedmotivet. Mobbing og depresjon var imidlertid et gjennomgangstema. De voldsomme skoleskytingsepisodene etter Columbine kan være trigget av det kulturelle skriptet og historien som Columbine introduserte.

KAPITTEL

04

Skoleskyting i
norsk kontekst

Øvelse «skyting pågår» på Hovin skole i Oslo. Foto: Stian Lysberg Solum/NTB scanpix.

For å vurdere sannsynligheten for at skoleskyting skal forekomme i Norge, kan man undersøke om forutsetningene er til stede – dvs. de forholdene som kjennetegner skoleskytinger andre steder. Er det trekk ved det norske samfunnet og de norske skolene som minner om steder hvor skoleskyting har funnet sted eller er det klare forskjeller? Er tiltakene eller barrierene mot skoleskyting de samme i Norge som i land som har hatt skoleskyting eller har vi andre og mer effektive barrierer? Analysen under er selvsagt ikke uttømmende, men ser på noen forhold som kan ha betydning for om skoleskyting kan inntreffe i Norge.

4.1 VELSTÅENDE SAMFUNN

Skoleskytinger forekommer primært i høyt utviklede og demokratiske land som USA, Canada og Tyskland. I disse relativt velstående landene skjer heller ikke skoleskytingene i fattige strøk i storbyer med stor sosial ulikhet og ellers høyt kriminalitetsnivå. Skoleskytingene skjer i landlige områder eller forsteder med elever fra den hvite middelklassen.

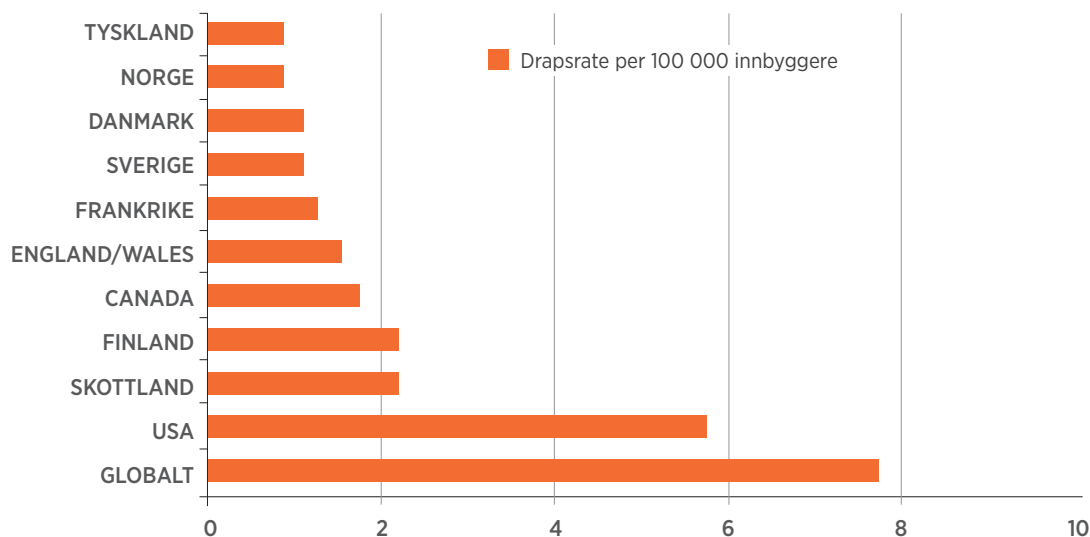
I Tyskland skjedde skoleskytingene i skoler som rekrutterer elever fra familier med høy sosial og økonomisk status.⁴⁵ Skoleskyting skiller seg derfor fra voldskriminalitet som knyttes til storbyer, fattigdom og gjengkultur.

Norge er i samme kategorien demokratiske og velstående land som landene hvor de fleste skoleskytingene har funnet sted. Mange i Norge bor også på mindre steder i landlige områder der skoleskyting typisk foregår. De fleste i Norge kan også sies å tilhøre «middelklassen», som rekrutterer de fleste skoleskyttere.

4.2 TILLITSNIVÅ

Norge er i likhet med de andre nordiske landene, regnet for å være et «høytillitsland». Befolkningen har høy tillitt både til hverandre og til myndighetene. Den europeiske samfunnsundersøkelsen ESS har

⁴⁵ Rebecca Bondü et al., (2013), International Perspectives on Prevention and Intervention in School Shootings, publisert i School Shootings, Springer forlag: New York.

Figur 1: Drapsrate internasjonalt per 100 000 innbyggere. Drapsratene er i henhold til FNs internasjonale statistikk og er basert på gjennomsnittet av tilgjengelige data i perioden 2003–2008 (Kilde: United Nations Office on Drugs and Crime, 2009).

sammenliknet tillitsnivået i en rekke land på flere tidspunkt etter 2000 og de nordiske landene skårer jevnt over svært høyt i undersøkelsene. Høy tillitt til myndighetene er en forutsetning for at de nordiske velferdsstatene fungerer. Høy tillit er også en forutsetning for at innbyggerne aksepterer at staten har «voldsmonopol» og at de ikke har rett til å ta loven i egne hender.

Helge Skirbekk beskriver den høye tillitten i Norge og Norden slik:⁴⁶ «I Norden har vi tillit til hverandre, til fremmede og til makthavere. Nordmenn forventer stort sett at politiet beskytter dem, at byråkratiet ikke styres av bekjentskaper, og at politikere ikke er korrupte. Det er kort vei mellom makthavere og folk, vi har høy grad av omfordeling av rikdom, et uavhengig rettsvesen, og mange fora for meningsbryting og diskusjon med bred deltakelse. Vi forventer at myndighetene står til ansvar overfor folket og at skattepenger brukes til samfunnsghoder.»

Om forskjellen mellom tillitsnivået i Norge og USA skriver Dag Wollebæk at «Norges utgangspunkt før 22. juli var svært annerledes enn eksempelvis USA ved årtusenskiftet. I USA hadde tilliten mellom mennesker og til politiske institusjoner vært

synkende over lang tid. Til sammenlikning har Norge i samtlige kryssnasjonale spørreundersøkelser gjennom de siste 30 årene vært rangert blant landene i verden med høyest tillitsnivå. Andelen norske borgere som er enig i påstanden «folk flest er til å stole på», er nesten dobbelt så høy som i US.»⁴⁷

Det høye tillitsnivået i Norge i forhold til USA kan bidra til å forklare at det er større aksept for at staten har monopol på voldsutøvelse her. I USA tyder drapsrater og våpenbruk på at det er større aksept for at borgerne tar loven i egne hender.

4.3 DRAPSRATER

I følge NOU 2010: 3 *Drap i Norge i perioden 2004–2009* har Norge en lav drapsrate i forhold til andre land, inklusive de nordiske landene. FN beregnet at det ble begått 490 000 drap i verden i 2004, det vil si en global drapsrate på 7,7 per 100.000 innbyggere.

⁴⁶ Helge Skirbekk, (2012), *Tillitsens betydning i Norge og Norden*, utgitt i «Tillit i Norge» på Res Publica forslag.

⁴⁷ Dag Wollebæk, (2012), *Tillit i Norge etter 22. juli*, utgitt i «Tillit i Norge» på Res Publica forslag.

Figuren over viser at de skandinaviske landene har en langt lavere drapsrate enn både USA og globalt.

Drapsraten i Norge lå i perioden 2003–2008 på under 1. Det er bare rundt 10 prosent av drapsraten FN har beregnet for verden som helhet. Som figuren over viser har Tyskland omtrent samme lave drapsrate som Norge, mens Canada og Finland har omtrent dobbelt så høy og USA har ca. seks ganger så høy drapsrate. Drapsraten i Norge er halvert siden 1986.

Det har imidlertid vært en økning i voldsanmeldelsene i Norge på ca. 20 prosent fra 1999 til 2009. I samme periode har forbrytelser mot liv og helse økt med 12,6 prosent, ifølge Politidirektoratet.⁴⁸

Drap begått av unge

De siste ti årene er det i snitt blitt gjennomført tre drap per år i Norge av personer mellom 15 og 20 år, ifølge drapsstatistikken til Kripos. Av de 33 som ble dømt for drap i 2014 var bare en under 20 år.⁴⁹

Ifølge voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk⁵⁰ ved Politihøgskolen er gjennomsnittsalderen på de som dreper langt høyere i Norge enn i de fleste andre land. Norge har generelt lavere kriminalitets- og voldsrate og få drap i det offentlige rom. De norske drapene er for en stor del drap i nære relasjoner hvor aldersspredningen er større. Mange av de amerikanske ungdomsdrapene er knyttet til annen kriminalitet som gjengkonflikter, væpnede ran og salg av narkotika og er en type drap som nesten ikke finnes i Norge.

4.4

VÅPENBRUK

En gjennomgang av de 20 skoleskytingene med mer enn to drepte etter Columbine-skytingen i 1999 viser at samtlige skoleskyttere brukte håndvåpen. 19 av de 21 gjerningsmennene hadde med seg halvautomatiske/selvladende håndvåpen, og to brukte revolvere. Ti skoleskyttere hadde kun ett våpen med seg, mens sju av 21 skoleskyttere i tillegg brukte rifle eller hagle.

I selvladende håndvåpen lades og spennes våpenet automatisk etter hvert skudd ved hjelp av energien som genereres av våpenets ammunisjon eller annen tilført energi. Med et enkelt avtrekk kan man kun avfyre ett skudd fra våpenet.⁵¹ Selvladende håndvåpen har utskiftbare våpenmagasin. Mest vanlig er 10-patrons magasin, men enkelte våpen som er brukt i skoleskytinger har magasin kapasitet på 33 og 52 patroner.

Norge har en våpenkultur knyttet til jakt og konkurranseskyting.⁵² Ifølge tall fra Politidirektoratet fantes det ved utgangen av 2011 nærmere 1,24 millioner registrerte private skytevåpen i Norge fordelt på 486 000 våpeneiere. Det er registrert 500 000 jegere i jegerregisteret, hvorav om lag 200 000 anses som aktive. *Small arms survey* fra 2007 opererer med et anslag på uregistrerte våpen i Norge på 125 000.

Tabell 1 viser at våpentettheten er relativt lik i Norge, Canada og Tyskland, mens den er ca. 50 prosent høyere i Finland og ca. 300 prosent høyere i USA.

I Norge er politiet kontrollmyndighet for sivile skytevåpen. Årlig behandler politiet 40–50 000 søknader om våpenerverv. Politiet gjør undersøkelser av søkerens skikkethet og kontrollerer søkerens behov, som fortrinnsvis er jakt og øvelses- og konkurranseskyting.⁵³ Ifølge Lov om skytevåpen og ammunisjon mv. (Våpenloven) av 1961, gis det ikke tillatelse til erverv av skytevåpen til personer under 18 år. Det kan gis unntak i særskilte tilfeller for personer over 16 år, der våpen kan oppbevares av verge eller annen person som fyller de alminnelige krav til tillatelse. Tillatelse til å erverve revolver eller pistol eller til deler av slike våpen, gis ikke til personer under 21 år.

Innbyggere i alle 50 amerikanske delstater kan eie våpen, med mindre de er fradømt denne retten ved å være straffedømt, være rapportert psykisk ustabil, eller på annen måte ikke være ansett som trygge våpeneiere. I 40 stater kan innbyggerne søke og få bærer tillatelse for skjulte håndvåpen dersom de fyller visse kriterier. Med en slik tillatelse kan man bære våpen også på offentlig plass.⁵⁴

⁵¹ NOU 2011:19 Ny våpenlov, s. 13.

⁵² Ibid, s. 24.

⁵³ Ibid, s. 34.

⁵⁴ <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2007/05/04/45692/flere-vapen-ikke-flere-drap>

⁴⁸ https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_774.pdf

⁴⁹ Kripos – drapsversikt 2014.

⁵⁰ Dagbladet, 17.06.2015, «Når barn dreper».

LAND	ANSLAG FOR ANTALL VÅPEN	BEFOLKNING	ANSLAG FOR ANTALL VÅPEN PER 100 INNBYGGERE
USA	270,000,000	300,000,000	88.8
FINLAND	2,400,000	5,250,000	45,3
NORGE	1,400,000	4,600,000	31,3
CANADA	9,950,000	32,300,000	30.8
TYSKLAND	25,000,000	82,500,000	30.3

Tabell 1: Anslag over registrerte og uregistrerte våpen i enkelte land. Anslagene for antall våpen er middelværdien der det opereres med ulike tall i ulike registre. Den høye våpenraten gjenspeiler at mange har flere våpen.

Massakren i Dunblane i Skottland i 1996 hvor 16 skolebarn ble drept, førte til at våpenloven i Storbritannia ble endret slik at så å si all privat bruk av pistoler og revolvere ble forbudt.⁵⁵

Forskning viser imidlertid ingen entydig sammenheng mellom antall våpen og antall drap i et land.

4.5 SELVMORD

16 av de 20 skoleskytingene med minst to drepte etter 1999, endte med at gjerningsmannen begikk selvmord (se vedlegg 1). Politiet er eneste etat som kan definere «hot zone» med høyeste faregrad og krav om verne- og beskyttelsesutstyr. I «warm zone» med økt faregrad, kan brann- og helsepersonell drive innsats etter anmodning fra politiet. Innsatspersonell fra brann og helse kan i samråd med politiet gripe inn mot gjerningspersonen for å redde liv, hvis vedkommende ikke benytter skytevåpen. *Secret Service-undersøkelsen* fra 2004 og brev, videoer o.l. som skoleskyttere har etterlatt seg, viser at mange var nedtrykte og desperate.

Skoleskytterne er imidlertid ikke nødvendigvis deprimerte i medisinsk forstand. I bare ett kjent tilfelle hadde skoleskytteren diagnosen «depresjon», men flere kan ha vært udiagnostisert syke. Deprimerte

personer i klinisk forstand kjennetegnes ofte av selvpattatthet og en følelse av å være krenket, noe mange skoleskyttere har gitt uttrykk for. Skoleskyting er imidlertid aggressiv utagering, noe som er lite forenlig med andre symptomer på depresjon som nedstemthet, manglende energi og skyldfølelse. Depresjon alene kan derfor ikke forklare den lenge planlagte og kyniske handlingen.

Det er heller ingen avklart sammenheng mellom depresjon og selvmord, men en vanlig oppfatning i fagmiljøer er at man ikke trenger å være klinisk deprimert for å være suicidal. Selvmordsrisikoen er høyere blant personer med psykiske lidelser enn i befolkningen forøvrig, men psykiske lidelser er sjelden alene årsak til selvmord. Selvmord forekommer også blant personer uten alvorlige psykiske lidelser.⁵⁶ Kun en svært liten andel av mennesker med psykiske lidelser tar sitt eget liv (3–6 prosent av de med alvorlig depresjon).

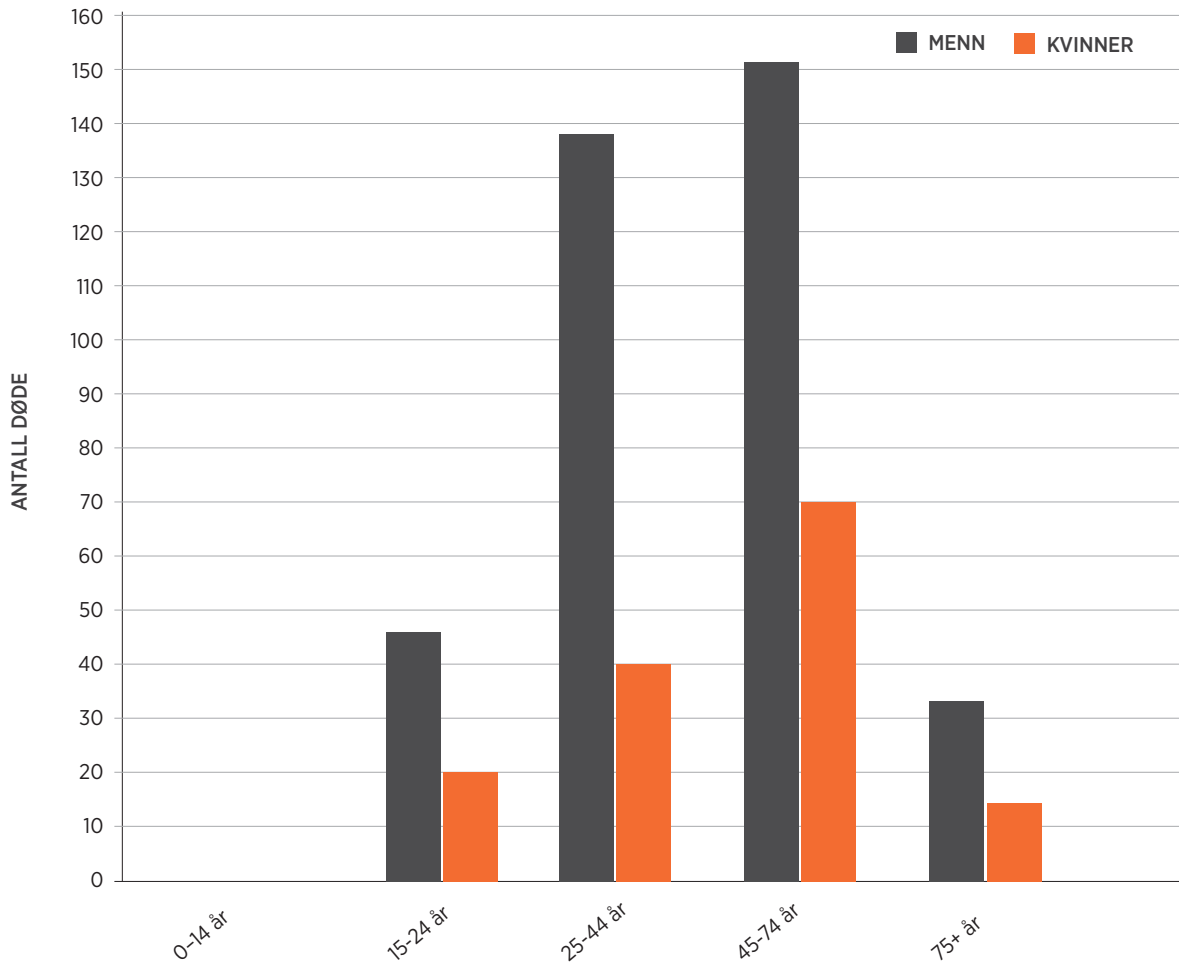
Over lang tid har det i Norge vært i overkant av 500 selvmord per år. I 2012 var det 369 selvmord blant menn og 146 blant kvinner, noe som tilsvarer 14 selvmord per 100 000 menn og fem per 100 000 kvinner. Man antar at i tillegg til de registrerte selvmordene er det et mørketall på ytterligere ca. 25 prosent (ulykker som egentlig er selvmord).⁵⁷

Nasjonale studier av selvmord viser at det er kulturelle forskjeller i selvmordsmetoder. I USA er en stor andel selvmord utført med skytevåpen, mens i Asia er bruk av gift utbredt. Valg av metode har mye med

⁵⁵ <http://www.rb.no/lokale-nyheter/kjemper-for-vapenforbud/s/1-95-6537330>

⁵⁶ <http://www.fhi.no/tema/selv-mord/fakta-om-selv-mord>

⁵⁷ Ibid.

Figur 2: Antall selvmord i Norge i 2012, fordelt på aldersgrupper og kjønn.⁵⁸

sosial aksept (kultur og tradisjon) og tilgjengelighet å gjøre.⁵⁸ Den vanligste selvmordsmetoden i Norge er henging, etterfulgt av forgiftning, skyting og drukning. Til sammen er disse metodene benyttet i 85 prosent av alle selvmord i Norge.⁵⁹

Selvmord blant unge

Tabellen over viser antall selvmord i Norge i 2012 fordelt på aldersgrupper. Av de totalt 515 som begikk selvmord var 65 mellom 15 og 24 år, noe som utgjør 12 prosent av alle selvmord. Selvmord blant barn under 15 år er svært sjeldent.

Selvmord er dødsårsak i 20 prosent av alle dødsfall blant unge menn i alderen 15–24 år. Av kvinner som dør i samme aldersgruppe, er 10 prosent selvmord.⁶¹ Tabellen på neste side viser selvmordsrater for aldersgruppen 15–24 år for de nordiske landene og landene med flest skoleskytinger.

⁵⁸ <http://www.who.int/bulletin/volumes/86/9/07-043489/en/>

⁵⁹ <http://www.fhi.no/tema/selvmord/fakta-om-selvmord>

⁶⁰ http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=240&trg=MainContent_6894&Main_6664=6894:0:25,7583:1:0:0:::0:0&MainContent_6894=6706:0:25,7588:1:0:0:::0:0&List_6673=6674:0:25,7599:1:0:0:::0:0

⁶¹ <http://nhi.no/pasienthandboka/sykdommer/psykisk-helse/selvmord-3091.html?page=2>

LAND	GUTTER	JENTER	SAMLET
NORGE	15,3	6,2	10,9
FINLAND	15	3,8	9,5
USA	13	2,7	8,0
TYSKLAND	8,7	2,4	5,6
DANMARK	9,0	0,7	4,9
SVERIGE	5,7	2,8	4,3

Tabell 2: Antall selvmord per 100 000 innbyggere i utvalgte land. Rangert rekkefølge ut fra høyest samlet rate. Tabellen er basert på WHO's Mortality Database (tall fra 1999–2002).⁶⁰

Tabell 2 viser at Norge har en relativt høy selvmordsrate blant unge sammenliknet med landene med flest skoleskytinger og øvrige nordiske land (bortsett fra Finland). Det kan tyde på at det ikke er noen sammenheng mellom selvmordsraten blant unge og antall skoleskytinger i et land.

4.6 NØDETATENES HÅNTERINGSANSVAR

Mens faktorene nevnt over er trekk ved samfunnet som kan påvirke sannsynligheten for skoleskyting i Norge, kan det også trekkes fram noen faktorer ved beredskapen som påvirker håndteringen av hendelsen og ergo konsekvensene av den.

Nødetatens håndtering av hendelser som skoleskyting faller inn under den såkalte PLIVO-prosedyren fra 2015.⁶³ Her slås det fast at nødetatene har plikt til å utføre oppdrag som medfører en risiko for dem selv, basert på en konkret vurdering av muligheten for å redde liv kontra faren de utsetter

seg selv for. Politiet har en særlig handleplikt når personers liv og helse er i fare ved pågående livstruende vold og skal umiddelbart iverksette nødvendige tiltak for å redde liv selv om dette medfører en betydelig risiko for dem selv.⁶⁴

Politiets operasjonsleder har det overordnede ansvaret for ledelsen i PLIVO-aksjoner, og politiets innsatsleder har den operative ledelsen på innsatsområdet. Politiet er eneste etat som kan definere «hot zone» med høyeste faregrad og krav om verne- og beskyttelsesutstyr. I «warm zone» med økt faregrad, kan brann- og helsepersonell drive innsats etter anmodning fra politiet. Innsatspersonell fra brann og helse kan i samråd med politiet gripe inn mot gjerningspersonen for å redde liv, hvis vedkommende ikke benytter skytevåpen.

Politiet har det overordnede ansvaret selv om innsatspersonell fra brann og helse er først på stedet. Politiet leder da innsatsen for eksempel gjennom råd og veiledning via nødnett eller telefon.

Varsling skal skje i henhold til PLIVO-prosedyren foretas som trippel-varsling (gjensidig varsling av nødtetaene). Det er politiet som definerer hendelsen som en PLIVO-prosedyren. Kommunikasjon mellom nødetatene på vei til innsatsstedet foregår i felles talegruppe i nødnett.

⁶² <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1414751/>

⁶³ Helsedirektoratet, Politidirektoratet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap: Nasjonal prosedyre – Nødetatens samvirke ved pågående livstruende vold PLIVO, 16. feb. 2015.

⁶⁴ Ibid, side 15 og 16.

PLIVO-prosedyren ble utarbeidet etter erfaringene fra Utøya 22. juli, og konklusjonene i Gjørvkommisjonens rapport om at verdifull tid gikk tapt på grunn av uklare handleplikt for tilstedeværende politi og at redningsressursene «ikke fant hverandre». Den nye prosedyren gir politiet en klar plikt til å gripe inn umiddelbart for å redde liv uten å vente på forsterkninger og klargjør de ulike redningsetatenes roller i en aksjon. Både prosedyren og felles øvelser på denne antas å bidra til en mer forutsigbar og effektiv håndtering av PLIVO-situasjoner, som for eksempel skoleskyting.

4.7 SIVILT-MILITÆRT SAMARBEID

I St.meld. 30 (2003–2004) *Samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid* heter det at det «nye totalforsvarskonseptet vektlegger i større grad militær støtte til det sivile samfunn», og at «regjeringen vil prioritere å videreutvikle sivile og militære forsterkningsressurser som kan understøtte nødetatens håndtering av også mer sjeldne og alvorlige situasjoner».⁶⁵ Militære ressurser skal imidlertid i utgangspunktet ikke brukes i situasjoner der sivile borgere er involvert, med mindre dette er hjemlet i lov. Forsvarets oppgave er suverenitetshevdelse, mens myndighetsutøvelse er en politioppgave, selv i ekstraordinære krisesituasjoner. I Grunnloven § 101 står følgende: «Regjeringen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov...».

I ekstraordinære krisesituasjoner kan imidlertid politiets egne ressurser være utilstrekkelige for å utøve myndighetsansvaret, og bistand fra Forsvaret vil være nødvendig. I slike situasjoner kan militært personell som bistår politiet tildeles begrenset politimyndighet, og bli omfattet av gjeldende regelverk for utøvelse av politimyndighet, herunder politiets våpeninstruks.⁶⁶

Etter endringer i politiloven 4. september 2015 heter det at Forsvaret kan bistå politiet etter anmodning, ved

- forebygging og bekjempelse av anslag av særlig skadevoldende eller omfattende karakter, herunder vakthold og sikring av objekter og infrastruktur,
- ettersøking og pågripelse av personer som kan sette menneskers liv og helse eller vesentlige samfunnsinteresser i alvorlig fare, og
- ulykker, naturkatastrofer og lignende for å verne menneskers liv og helse, eiendom og for å opprettholde ro og orden.⁶⁷

Bistand fra Forsvaret til politiet er også regulert i egen instruks.⁶⁸ Ansvarlig politimester anmoder om håndhevelsesbistand gjennom Politidirektoratet til Justis- og beredskapsdepartementet (JD). JD vil etter nærmere vurdering eventuelt anmode Forsvarsdepartementet om håndhevelsesbistand. I hastesaker skal Forsvaret påbegynne planlegging og forberedelser uten å avvente formell beslutning fra Forsvarsdepartementet om at bistand skal ytes.

Bruk av Sivilforsvaret

Sivilforsvaret har ikke opplæring og beskyttelsesutstyr til å bistå ved en PLIVO-hendelse, men kan bistå med førstehjelp og evakuering når gjerningspersonen er nøytralisert. Verken Forsvaret eller Sivilforsvaret omfattes av nødetatens trippelvarsling ved mulige PLIVO-hendelser og blir eventuelt varslet etter vurdering av politiets operasjonsledelse. Eventuell nærhet av personell fra Forsvaret og Sivilforsvaret til et PLIVO-åsted (som en skole med pågående skyting), vil neppe ha betydning for håndtering av hendelsen.

⁶⁵ St.prp. nr. 42 (2003–2004) *Den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005–2008*, s. 8.

⁶⁶ <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2015-09-04-86>, § 20 femte ledd; St.meld. 39 (2003–2004) *Samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid*, s. 23.

⁶⁷ <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2015-09-04-86>, § 27 a.

⁶⁸ Instruks om Forsvarets bistand til politiet, fastsatt ved kongelig resolusjon 22. juni 2012.

4.8

NASJONAL KRISELEDELSE

Varsling av en skoleskytingshendelse vil gå fra politidistriktet til Politidirektoratet og derfra til situasjons-senteret i Justis- og beredskapsdepartementet. Herfra vil varling gå til departementets ledelse og statsråden. Statsministeren og andre statsråder vil også bli varslet. Parallelt vil det gå varsel fra kommunen via Fylkesmannen til Helsedirektoratet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Regjeringens sikkerhetsutvalg (RSU) og Kriserådet vil bli vurdert innkalt, avhengig av hvor raskt hendelsen blir avsluttet og hvor stort omfang den har. Kriserådets oppgave er å sørge for samordning av departementenes innsats. Ved en skoleskytingshendelse vil selve håndteringen foregå på stedet, men oppfølgingen vil kunne innbefatte ulike sektor-myndigheter og et behov for koordinering. Justis- og beredskapsdepartementet vil da være lederdepartement, mens andre involverte departementer sannsynligvis vil være Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

KAPITTEL

05

Det norske
skolesystemet

I tillegg til at generelle forhold ved det norske samfunnet kan påvirke sannsynligheten for og konsekvensene av skoleskyting i Norge, kan også forhold ved den norske skolen gjøre dette. Under er en beskrivelse av noen slike forhold ved den norske skolen.

I den norske skolen står verdier som omsorg, likhet, godt læringsmiljø og «den demokratiske kompetansen» sterkt. Skolesystemene i ulike vestlige land kan framstå som forskjellige med hensyn til disiplin og faglig fokus, men det er i stor grad felles oppfatninger på tvers av landegrensene om hva som bidrar til gode læringsmiljøer. Finland trekkes ofte fram som et land med sterkt faglig fokus og hvor lærere har høy status. Men også i Finland prioriterer man skolemiljøet høyt og har bl.a. programmer mot mobbing og rasisme. Det er neppe mulig å dokumentere forskjeller i skolesystemer mellom vestlige land som skulle tilsi at ett land er mest utsatt for skoleskyting enn et annet.

5.1 SKOLEMILJØ

I Norge har det i mange år blitt jobbet systematisk for gode og inkluderende skolemiljøer på alle trinn. Elevene har krav på tilpasset undervisning på det nivået de er, samtidig som likhetstanken står sterkt i den norske skolen som i samfunnet for øvrig. Likhetsidealet kan innebære et sikkerhetsnett og en trygghet for at ingen skal falle utenfor. Samtidig kan det også føre til et press om homogenitet og manglende aksept for ulikhet.

De fleste skoler har tilgang til skolehelsetjeneste, PP-tjeneste og kompetanse innen psykologi og barne- og ungdomspsykiatri. Bevisstheten og kompetansen til å fange opp barn og unge som faller utenfor, vurderes å være høy.

Samtidig er det ingen merkbar endring eller nedgang i antall mobbesaker i skolen. Det er heller ikke noe sentralt system for å definere, registrere eller følge opp mobbesaker i skolene, så det faktiske nivået og utviklingen er usikker. Et generelt økende mestringspress særlig for unge jenter, har fått mye oppmerksomhet de siste årene. Psykisk helsevern for

barn og unge (PHBU) har registrert en klar økning i antall jenter som behandles for spiseforstyrrelser, psykoser og depresjoner. Dette har vært kjent som «flink pike»-syndromet, men mye tyder på et økende mestringspress også blant gutter.

Skolene er opptatt av å ha en lav terskel for bekymringsmeldinger både fra elevene til lærerne og fra skolen til helsetjenesten og politiet. Skolene har imidlertid ulike systemer og kulturer for å melde fra. Det finnes ikke noe felles system eller en entydig terskel for å melde fra om bekymringer. Det er heller ingen felles instans som samler opp og koordinerer oppfølgingen av bekymringsmeldinger. Mange involverte instanser (skole, helse, psykisk helsevern, politi) vanskeliggjør koordineringen og kan medføre at ingen sitter med helhetsbildet av den enkelte elev.

Det er mange og små skoler i Norge. Skolesystemet er desentralisert og skoleeierne er både kommunale, fylkeskommunale og private. Det er et felles regelverk for arbeidet med helse og trivsel i skolen (opplæringsloven og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler), men det er i stor grad opp til den enkelte skole å vurdere hvordan de jobber med miljøet. Det er en utbredt oppfatning om at det jobbes kunnskapsbasert og godt mot for eksempel mobbing og utenforskap i skolen, men det finnes ingen samlet oversikt over tilstand og utvikling.

Små og oversiktlige skoler skaper trygghet, men innebærer også variasjon i det forebyggende psykososiale arbeidet. Lokale vurderinger og tiltak bidrar til robusthet, mens variasjoner i sikkerhetsarbeidet og manglende sentral oversikt er en sårbarhet.

5.2 FOREBYGGINGS- MEKANISMER I SKOLEN

Skoleledelsen og skolen som organisasjon legger premissene og rammene for at elevene skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger for å kunne mestre livet, og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Skolen har gjennom opplæringsloven plikt til å legge til rette for et godt psykososialt

miljø. Et godt læringsmiljø ivaretar elevenes rettigheter og er nødvendig for å forebygge krenkelser og mobbing og for å kunne gi elevene et godt utbytte av skolegangen. Læringsmiljøet er de samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forholdene på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel.

Opplæringsloven § 9a-1 inneholder den overordnede normen som skal tolkes inn i alle de andre bestemmelsene i kapittel 9a. Dette har betydning for det indvidrettede og det systemrettede arbeidet på skolen. Loven gir den enkelte elev rett til et godt psykososialt miljø. Paragraf 9a-1 lyder: «Alle elever i grunnskolar og videregående skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring». Loven pålegger skolene å arbeide systematisk med læringsmiljøet, å ha gode rutiner for å fange opp bekymringer, og å ivareta både det helhetlige miljøet og den enkelte elev.

Et godt og inkluderende læringsmiljø krever en tydelig ledelse og en kollektiv kultur på skolen. Skoleeier har ansvar for at kravene i opplæringsloven og forskriften blir oppfylt, og å stille til disposisjon de ressursene som er nødvendige for at kravene skal kunne oppfylles. Tidlig involvering er et sentralt grunnprinsipp i all forebygging, og skolen skal finne gode løsninger for å ivareta elever som er i faresonen for en uheldig utvikling. Lærerne har generelt en tett relasjon til sine elever, og skolene samarbeider i økende grad med aktører utenfor skolen. Dette medvirker til å forebygge frafall i skolen og å forebygge utenforskap.

Konkrete forebyggende tiltak som er vanlige i norsk skole:

- Arbeid mot krenkelser og mobbing.
- Plan og oppfølging av uønskede hendelser på nettet.
- Arbeid med elevdemokrati.
- Aktiv bruk av elevsamtaler og foreldresamtaler.
- Fokus på tverrfaglig samarbeid.
- SLT-samarbeid (SLT = samordningsmodell for lokale forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet). Dette er samarbeid mellom skole, politi og kommunens andre forebyggende ressurser, for eksempel kommunens skolehelsetjeneste.
- Innøvde rutiner for å håndtere bekymringsmeldinger og alvorlige hendelser.

5.3

KUNNSKAP OM SKOLESKYTING BLANT LÆRERE

Lærernes kunnskap om faresignalene som kan fanges opp i forkant av en skoleskyting, er viktig for å kunne gripe inn og avverge hendelsen. I en masteroppgave om skoleskyting utført ved Medisinsk fakultet på UiO i 2013⁶⁹ ble lærerne ved tre videregående skoler i et fylke spurt om sine oppfatninger om skoleskyting i Norge. Undersøkelsen har et begrenset omfang og kan ikke generaliseres til å gjelde alle videregående skoler i landet.

Kjennetegn ved gjerningsmennene som de fleste lærerne i undersøkelsen nevnte, var psykiske lidelser og sosialt isolerte elever. Det hyppigst nevnte motivet var hevn, hat og fortvilelse. De fleste lærerne mente også at gjerningsmenn nesten alltid ville hatt disiplinære problemer eller vært involvert i konflikter ved skolen tidligere. Aggresjon og voldelig adferd var den faktoren de fleste mente ville ha vekket lærernes oppmerksomhet.

Lærerne vektla gjerningsmannens ønske om oppmerksomhet og berømmelse sterkt, mens ønske om selvmord sjeldent ble nevnt. Bare 15 prosent oppga tidligere selvmordsproblematikk som en relevant faktor. De fleste lærerne mente dessuten at angrepsplanene sjeldent eller aldri ble formidlet til noen i forkant.

Undersøkelsen tyder på at lærerne har kjennskap til noen vanlige trekk ved skoleskyttere som utenforskap, fortvilelse, hat og ønske om hevn og oppmerksomhet. Oppfatningen av skoleskyttere som aggressive og voldelige med tidligere disiplinærproblemer, stemmer imidlertid i liten grad med erfaringer fra faktiske skoleskytinger. Selvmordets betydning ved skoleskyting var lite kjent blant lærerne i undersøkelsen. De fleste lærerne var heller ikke kjent med at angrepsplaner ofte formidles av andre elever i forkant. Funnene tyder på at lærerne til dels vil se etter se etter feil faresignaler (aggresjon, vold og konflikter)

⁶⁹ Laila Haugbro, (2013), *Hvis ulven kommer i morgen – Læreres syn på, og vurdering av, alvorlige skolehendelser.*

og overse andre faresignaler som depresjon, selvmordstanker og varsling av angrepet.

Lærerne ved de tre skolene hadde kjennskap til skoleskyting i USA, men bare 1/4 kjente til skoleskyting i andre land. Halvparten av lærerne mente skoleskyting var en aktuell og realistisk problemstilling på landsbasis i Norge, men mindre aktuell på skolene hvor de selv jobbet.

5.4

BEREDSKAP VED ALVORLIGE HENDELSER I SKOLENE

Kunnskapsdepartementet tok i 2014 initiativ til en avklaring av ansvaret for beredskapen i skoler og barnehager ved alvorlige tilsiktede hendelser, som for eksempel skoleskyting. I en utredning av eget sektoransvar for samfunnssikkerhet og beredskap, konkluderte departementet med at det har et overordnet ansvar for dette også for skoler og barnehager i kommunal, fylkeskommunal eller privat eie.⁷⁰

Kunnskapsdepartementet (KD) og Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) ble enige om å presisere at § 14 i forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager også skal omfatte alvorlige tilsiktede hendelser som skoleskyting o.a. Gjennom et rundskriv⁷¹ presiseres skolenes plikter til å vurdere risiko og ha en egnet beredskap også for alvorlige tilsiktede hendelser. Tidligere har forskriften bare omhandlet normale, dagligdagse aktiviteter og ikke ekstraordinære hendelser som for eksempel skoleskyting.

I rundskrivet fra juni 2015 står det at «I samarbeid med Kunnskapsdepartementet presiserer Helse- og omsorgsdepartementet med dette rundskrivet at barnehager og skoler skal vurdere risiko for alvorlige tilsiktede hendelser, som for eksempel skyteepisoder eller gisselsituasjoner, og eventuelt planlegge sin beredskap i forhold til dette».

I 2013 utarbeidet Utdanningsdirektoratet i samarbeid med Politidirektoratet en veileder i beredskapsplanlegging for alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner.⁷² I forbindelse med denne ble skolene og politiet bedt om å avholde møter lokalt for å utarbeide beredskapsplaner for den enkelte skole. Møtene omhandlet også hvordan skolene, eventuelt i samarbeid med politi og helse, skal forebygge alvorlige hendelser som skoleskyting gjennom å gripe inn og håndtere mindre alvorlige hendelser som tagging, skadeverk osv. Veilederen blir revidert for å ivareta de nye kravene som er stilt barnehageeier og skoleeier, slik de er omtalt i rundskrivet nevnt over.

I en undersøkelse av 645 skoler gjennomført av Utdanningsdirektoratet høsten 2014 svarer 79 prosent av skolene at de har utarbeidet eller forbedret sine beredskapsplaner for å dekke alvorlige skolehendelser de siste tre årene. 93 prosent av skolene i Oslo og Akershus hadde slike planer, mens bare 71 prosent av skolene i Midt- og Nord-Norge hadde det. Langt flere videregående skoler har beredskapsplaner mot skoleskyting (95 prosent) enn grunnskoler (70 prosent).

39 prosent av skolene oppga at de hadde gjennomført beredskapsøvelser, men det ble ikke spurt om hva slags hendelse det ble øvd på. Tradisjonelt er brannøvelser det mest vanlige. Også for øvelser, skiller skolene i Oslo og Akershus seg ut som de beste. På spørsmål om det er iverksatt tiltak for å forebygge skoleskyting, svarer 84 prosent at de har gjennomført trivselstiltak og 62 prosent at de har sosialpedagogisk oppfølging av enkeltelever. 59 prosent av skolene kjente til veilederen for beredskapsplanlegging for alvorlige hendelser i skolen. Undersøkelsen viser at mange skoler gjennomfører forebyggende tiltak og har en beredskapsplan for skoleskyting, men mangler øvelser for å praktisere planene.

Oppfølgingen av skolenes beredskapsarbeid er kompleks. Lov om kommunal beredskapsplikt og sivile beskyttelsestiltak ligger til Justis- og beredskapsdepartementet (JD) og folkehelseloven med forskrift om miljørettet helsevern ligger til Helse- og omsorgsdepartementet (HOD). Samtidig er Kunnskapsdepartementet (KD), etter instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og

⁷⁰ Kunnskapsdepartementet, 2015, *Kunnskapsdepartementets sektoransvar for samfunnssikkerhet og beredskap, en vurdering av aktører, omfang og virkemidler*.

⁷¹ Rundskriv I-6/2015.

⁷² http://www.udir.no/globalassets/upload/laringsmiljo/beredskap/udir_veileder-alvorlige-skolehend_web.pdf

beredskap, ansvarlig for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i utdanningssektoren. Det er derfor helt nødvendig å samordne justis-, helse- og utdanningsmyndigheter i dette arbeidet.

Det er foreløpig ikke etablert et sentralt system for å følge opp hvordan skolene jobber med risiko- vurderinger, beredskap og øvelser ut over spørreundersøkelsene i et utvalg skoler, som Utdanningsdirektoratet har gjennomført hvert annet år siden 2010. Kommunene fører tilsyn med etterlevelse av kravene i forskrift om miljørettet helsevern. De nye kravene som er stilt til barnehager og skoler om risikovurderinger og beredskapsplanlegging, antas å bli fulgt opp av kommunene i kommende tilsyn.

I masteroppgaven ved UiO om læreres kjennskap til skoleskyting ved tre videregående skoler oppga 4/5 at de ikke er kjent med om skolen har gjennomført beredskapsøvelser, mens de resterende 1/5 oppgir at skolen primært har gjennomført brannøvelser.⁷³

En masteroppgave skrevet ved UiS i 2013 om videregående skolars beredskap for skoleskytinger, konkluderer med at «det nå arbeides mye med beredskap for skoleskyting, både sentralt og lokalt. Likevel virker det som at dagens beredskapsplanlegging i liten grad bidrar til at lærerne føler seg i stand til å håndtere et skyte-scenario.» Forklaringen på dette er delvis at planen ikke omfatter skoleskytingshendelser og delvis at «det kun er skoleledelsen som deltar i planleggingsprosessen og er i fokus i beredskapsplanen». Resultatet blir at «Samlet sett fører dagens beredskapsplanlegging til at det i stor grad er opp til den enkelte lærer å håndtere et skyte-scenario.»⁷⁴

Opgaven, som baserer seg på en undersøkelse i tre videregående skoler i Rogaland, viser at spennvidden er stor i synet på sannsynlighet for en skoleskyting. Beredskapsleder ved en skole i undersøkelsen svarer at «det er så lav sannsynlighet for skoleskyting at det forholder vi oss ikke til». En lærer fra en annen skole sier derimot at hun tror det bare er et tidsspørsmål før det skjer noe i Norge, slik som i andre land. Hun opplever holdningen «det skjer ikke her» som bekymringsverdig.

Også oppfatningene av evakueringsmuligheter varierte fra skole til skole. En lærer sier at ved en eventuell evakuering må man ta beslutninger på stående fot, men at skolebygningen legger opp til en del valg. En annen lærer fra samme skole sier at det ville vært umulig å evakuere slik situasjonen er i dag. To lærere fra en annen skole har også ulike oppfatninger av evakueringsmulighetene. En sier at det er svært gode evakueringsmuligheter, mens den andre sier at det er avlukkede klasserom med små vinduer som ikke kan åpnes og at man fort kan føle seg fanget.

Masteroppgaven fra UiS tyder på at skoleskyting er blitt et tema på videregående skoler, men at mye fortsatt er ugjørt når det gjelder å vurdere risiko for en slik hendelse og å ha en beredskapsplan.

5.5 SKOLEN HADDE EN PLAN I WINNENDEN

I mars 2009 var Albertville realskole i den lille byen Winnenden åsted for Tysklands seneste skoleskyting. En 17 år gammel elev tok med seg farens automatgevær og flere hundre patroner til skolen sin hvor han på kort tid skjøt og drepte ni elever og tre lærere. Grunnen til at han ikke klarte å ta livet av langt flere, var at skolen hadde en plan for hva de skulle gjøre.⁷⁵

Kort tid etter at skytingen i Winnenden begynte, varslet rektor «Frau Koma kommt» over skolens høytaleranlegg. Dette var den avtalte koden for «skyting pågår». Da lærerne hørte dette, låste de dørene til klasserommene og forskanset seg. Dersom dørene hadde stått åpne og elevene hadde sittet ved pultene, antas det at han ville ha lyktes i å drepe langt flere. Bare minutter etter at skytingen begynte, kollapset for øvrig mobilnettet i den sør-tyske byen. Det tålte ikke at så mange elever ringte etter hjelp samtidig.

Rektor ved den tyske skolen opplyser at skolen fortsatt har talevarsling og ikke mobilvarsling, men at de ikke lenger bruker en kode. Nå sier de rett ut hva folk

⁷³ Laila Haugbro, (2013), *Hvis ulven kommer i morgen – Læreres syn på, og vurdering av, alvorlige skolehendelser*

⁷⁴ Hanne Vik Vo, (2013), «Våg å tenke det verste!», Universitetet i Stavanger.

⁷⁵ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/terrorisme/ingen-felles-plan-mot-skoleskyting/a/10047613/>

skal gjøre: «Gå inn i klasserommet, lås dørene og gå i de trygge områdene.» Det er den beste løsningen for å redde liv, mener rektoren. Varslingen kan utløses av enhver lærer, som bærer med seg en chip rundt halsen. Alarmen går også direkte til politiet.⁷⁶

5.6

TILTAK ETTER SKOLESKYTINGENE I FINLAND

De første reaksjonene etter skoleskytingene i Finland i 2007 og 2008, var at skolene var for åpne. Nå var det på tide å lukke skolene og innføre overvåkingskameraer, metalldetektorer, nøkkelkort og murbygninger. Etter nærmere årsaksanalyser, rettet finnene i stedet blikket mot å forebygge utenforskap.

Skolene får bare tre konkrete anbefalinger til tiltak i lokalene:

- Toveis talevarslingsanlegg der skoleledelsen når ut til elever og ansatte.
- Innvendige vegger av glass så man raskt oppdager en trussel og får oversikt.
- To dører ut av hvert klasserom for å gjøre det lettere å flykte.

I tillegg anbefales alle skoler å ha en kasse med plan- tegninger nær inngangen slik at politiet raskt kan få oversikt over skolen når de blir tilkalt.⁷⁷

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ <http://www.vl.no/nyhet/slik-endret-finnene-skolene-etter-massakrene-1.423604>

5.7

STRATEGIER FOR FOREBYGGING OG HÅNDTERING AV SKOLESKYTING

I boka *School Shootings* (2013)⁷⁸ presenterer Bondü m.fl en oversikt over ulike strategier for å forebygge og håndtere skoleskyting fra et kriminologisk perspektiv.

«Primary prevention» tar sikte på å begrense generelle risikofaktorer og styrke generelle barrierer for å unngå at negativ atferd oppstår. Aktuelle tiltak i denne kategorien er:

- strengere våpenlover
- vanskeligere tilgang til voldelige dataspill
- mindre omtale av gjerningsmennene i media
- bedre skolemiljøer
- mindre prestasjonspress i skolen
- å forhindre mobbing
- å styrke den psykologiske skolehelsetjenesten
- å bygge sosial og emosjonell kompetanse

Bondü anbefaler imidlertid å konsentrere innsatsen om å gjenkjenne faresignaler i observerbar atferd og iverksette spesifikke tiltak. «Secondary prevention» – strategien tas i bruk for å oppdage og motvirke indikasjoner på intensjon om å begå skoleskyting. Den forutsetter at man kjenner både faresignalene (indikasjonene) og relevante måter å gripe inn på.

Aktuelle tiltak innenfor «secondary prevention» er å:

- etablere en «hotline» for å rapportere om observerte faresignaler
- følge opp høy-risiko elever tett
- trene lærere i å gjenkjenne faresignaler
- ha verktøy for å gjøre enkle risikovurderinger
- utarbeide sjekklister og profiler
- gjennomføre trusselvurderinger når faresignaler oppdages
- gi psykologisk behandling

⁷⁸ Rebecca Bondü et al., (2013), *International Perspectives on Prevention and Intervention in School Shootings*, publisert i *School Shootings*, Springer forlag: New York.

- ha konfliktløsningsmekanismer
- fremme integrasjon og motvirke sosial ekskludering

Tiltak som bidrar til god håndtering hvis en skoleskytingsepisode inntreffer, er kort innsatstid for politiet, dørlåser, kamera og annet sikkerhetsutstyr som kan stenge skolen og klasserommene, alarm for å varsle elever og lærere om skoleskyting og målrettede øvelser.

Land og skoler som har opplevd skoleskyting eller liknende hendelser vil ofte iverksette spesifikke tiltak, mens de som ikke har egne opplevelser gjerne satser på mer generelle tiltak. Det tilsier at Norge først og fremst har fokus på de mer generelle forbyggende tiltakene mot et spekter av uønskede hendelser.

KAPITTEL

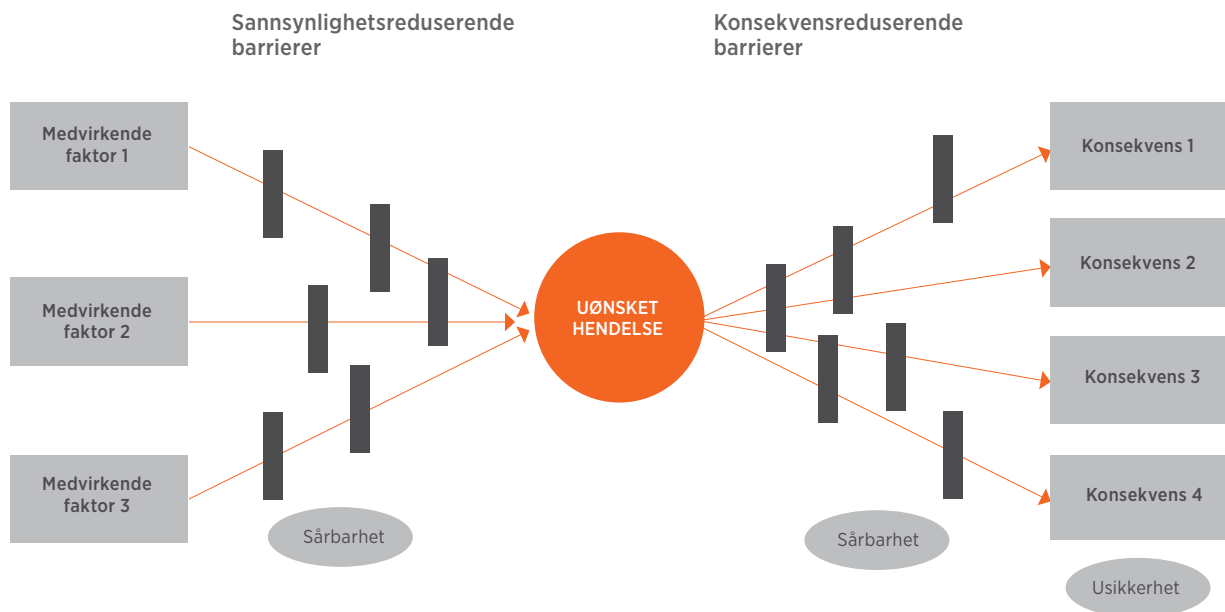
06

Risikoanalyse
av skoleskyting
i Nordland

Figur 3: Bow tie-modell (sløyfemodell) som illustrerer elementene i risikoanalysen.

Bakgrunnen for valget av skoleskyting som tema for en risikoanalyse i NRB 2015 er de mange alvorlige skoleskytingene som har vært i USA og Europa spesielt etter 2000. En slik hendelse vekker sterke følelser siden barn og unge er involvert. Vi har ingen erfaring med slike hendelser i Norge. Gjennom en risikoanalyse kan vi få større kunnskap om medvirkende faktorer til at skoleskyting forekommer, hvordan de kan forebygges og hva sannsynligheten er for en slik hendelse i en norsk skole. I tillegg får vi større innsikt i hendelsesforløpet, hvordan en slik hendelse kan håndteres, hva konsekvensene kan bli og hvordan de kan reduseres.

6.1 METODE OG PROSESS

Risikoanalysen gjennomføres som en analyse av et helt konkret scenario for å få fram flest mulig detaljer. Alle risikoanalyser i NRB gjennomføres etter samme metode, beskrevet i «Fremgangsmåte for utarbeidelse av Nasjonalt risikobilde (NRB)» (DSB, sep. 2015). Risikoanalysene har fire komponenter:

1. Sannsynlighet; hvor trolig er det at hendelsen vil inntreffe?
2. Konsekvenser; hva kan konsekvensene av hendelsen bli for gitte samfunnsverdier?
3. Sårbarhet; hvilke svakheter ved «systemet» kan bidra til at hendelsen inntreffer og får alvorlige konsekvenser?
4. Usikkerhet; hva er usikkerheten knyttet til resultatene (kunnskapsgrunnlag og sensitivitet) ?

Sannsynlighetsvurderingen er en vurdering av hvilke medvirkende faktorer som er til stede og hvilke forebyggende barrierer som finnes. Konsekvensvurderingene er en vurdering av utfallet gitt at hendelsen inntreffer. Barrierer vil også påvirke utfallet av hendelsen. Systemets sårbarhet kan knyttes til effekten av barrierene både før og etter at hendelsen inntreffer. Usikkerheten uttrykkes i forbindelse med angivelsene av sannsynlighet og konsekvenser.

Risikoanalysene gjennomføres i en tredelt prosess:

- Et forarbeid som består av kunnskapsinnhenting

om temaet både i Norge og internasjonalt (våren 2015).

- Et analyseseminar med eksperter på relevante fagfelt, ansvarlige myndigheter og involverte aktører i scenarioet (avholdt i Oslo 10. juni 2015).
- Et etterarbeid med sammenstilling av informasjon fra forarbeidet og analyseseminaret, ytterligere informasjonsinnhenting og kvalitetssikring av rapporten (høsten 2015).

Deltakerlisten fra analyseseminaret om skoleskyting ligger som vedlegg 2 til rapporten.

6.2 SCENARIOET SOM ANALYSERES

Det konkrete skoleskytingsscenarioet som skal analyseres, er lagt til et tettsted i Nordland med ca. 5 000 innbyggere. Dette er et bevisst valg da skoleskytingene som har vært i andre land, har skjedd på mindre steder og ikke i urbane strøk. Gjerningspersonen er en 17 år gammel gutt. Alle kjente skoleskyttere har vært gutter og mange var i slutten av tenårene.

Scenario:

En 17 år gammel gutt kommer til skolen kl. 10 en mandag i mai. Han går i første klasse på en videregående skole med ca. 150 elever på et tettsted i Nordland, hvor han har vokst opp. 17-åringen har skulket undervisningen en del denne vinteren, så det er ikke noe uvanlig ved den sene ankomsten.

Som vanlig kommer han også alene, siden han har mistet de få vennene han hadde etter at han begynte på videregående. De andre elevene synes han er innesluttet, har ekstreme meninger og at de har lite til felles. Han er svært opptatt av videospill og bruker mye tid på internett, men er på helt andre nettsted enn de andre elevene.

Helt siden barneskolen har gutten skilt seg litt ut og til tider blitt ertet og plaget, noe foreldrene og lærerne mener er forklaringen på at han i det siste

har blitt usosial og innadventd og skulker skolen stadig oftere. Både foreldrene, lærerne og skolehelsetjenesten har gjentatte ganger forsøkt å gripe tak i dette, men den negative utviklingen har bare fortsatt. Nå er det ikke mange som spør hvordan han egentlig har det lenger.

Natten i forveien lastet han opp en video på YouTube hvor han forteller hvor intenst han hater skolen som har ødelagt livet hans. Han forteller at han føler seg avvist av elever og oversett av lærere. Han orker ikke å fortsette dette livet og de som er skyld i det fortjener også å dø. – I morgen vil jeg utrette noe som gjør at jeg vil bli husket, mens de vil bli glemt, avslutter han videoen.

Gutten går inn hoveddøra til skolen som fører til korridoren med alle klasserommene. Der går han inn i det første klasserommet og stiller seg på innsiden av døra. Han trekker et håndvåpen opp av lomma og peker mot elevene i rommet. Han sier at nå er det han som bestemmer over deres liv og at de skal få igjen for all uretten de har gjort mot ham. Så avfyres det første skuddet.

Læreren i et annet klasserom hører skudd og løper for å varsle rektor, som umiddelbart ringer politiet. Nærmeste politistasjon er tre timers kjøretur unna, men det er et lensmannskontor rett i nærheten hvor det normalt er to polititjenestemenn på jobb. Disse er imidlertid på en øvelse en times kjøretur unna da rektor varsler om skytingen.

6.3

LOKAL SYSTEMBESKRIVELSE

Både fysiske og organisatoriske forhold ved skolen og lokale redningsressurser på stedet vil ha betydning for det videre hendelsesforløpet og hvilke konsekvenser scenarioet får.

Det er en relativt liten skole hvor alle de tolv klasserommene ligger i samme fløy på bakkeplan. Vinduene kan åpnes og er store nok til at det går an å komme seg ut av dem. Det er ca. 15 elever og en lærer i hvert klasserom. Alle klasserommene vender ut mot en felles korridor med utgang i hver ende. Klasserommene kan låses manuelt fra innsiden og de to utgangsdørene kan låses automatisk av skolens administrasjon. Barne- og ungdomsskolen ligger rett ved siden av den videregående skolen.

Skolen har en beredskapsplan for brann som de øver på med jevne mellomrom. Beredskapsplaner for andre hendelser finnes ikke. Nødetatene har forhåndsbestemt en felles oppmøteplass utenfor skolen i tilfelle alvorlige hendelser skulle inntreffe.

Lensmannskontoret ligger i umiddelbar nærhet til skolen og har normalt to polititjenestemenn på jobb på dagtid. Nærmeste politistasjon ligger på andre siden av en fjord og er tre timers kjøretur unna. Normalt er politiets skytevåpen nedlåst på lensmannskontoret eller politistasjonen.

Nærmeste sykehus er to timers kjøretur unna. Det er fast utstasjonert to ambulanser i kommunen med bare noen minutters kjøretid fra skolen.

Hovedredningssentralen har ett operativt Sea King-helikopter i nærheten, som kan være på plass ved skolen i løpet av 1,5 time ved normal beredskap (15 minutter før helikopteret er i lufta). Ved skarpt oppdrag vil det ta lenger tid, siden det må avklares med politiet eller forsvaret og bevæpnet personell hentes inn. Det er utstasjonert to Bell-helikoptre på en militærleir ikke så langt unna, som er satt av til denne type skarpe oppdrag. Disse har to timers beredskapstid før de er i lufta.

Det er luftambulansse på samme sted som nærmeste politistasjon og helikopteret antas å kunne være på skolen ca en time fra varsling. Luftambulansen skal i utgangspunktet kun brukes til redning og ikke til transport av politimannskaper.

Brannstasjonen ligger på samme tettsted som skolen og brannvesenet har to personer på døgkontinuerlig vakt.

Forsvaret har en forlegning i nærheten med mange ansatte og en vaktstyrke bestående av vernepliktige med befal. Avtalen om sivil-militært samarbeid sier at vaktstyrken kan bevæpnes og gjøres klar til innsats ved henvendelse fra politiets operasjonsleder, men den må avvente ordre fra Forsvaret for å gå til bevæpnet aksjon. Det er usikkert om en slik ordre vil bli gitt ved en skoleskytingsepisode, da militæret i utgangspunktet ikke skal brukes i situasjoner der sivile er involvert. Forsvaret kan imidlertid bistå politiet etter anmodning, for eksempel ved pågrepelse av personer som kan sette menneskers liv og helse i alvorlig fare.⁷⁹

Det er også usikkert hvor lang tid det ville ha tatt før en eventuell ordre kunne ha kommet fra Forsvaret.

Sivilforsvaret har en operativ avdeling på ca. 20 personer i kommunen hvor skolen ligger. Man regner med at halvparten vil kunne samles i løpet av en halv time og resten i løpet av en time. Sivilforsvaret har ikke opplæring eller beskyttelsesutstyr til bistå ved en PLIVO-hendelse, men kan bistå med førstehjelp og evakuering når gjerningspersonen er nøytralisert.

Sivilforsvaret har tilgang til et tilfluktsrom i nærheten av skolen, som kan brukes som oppmøtested for innsattpersonell og være et trygt oppholdssted for evakuerte elever og lærere.

⁷⁹ Ref. endringer i politiloven i sep. 2015.

6.4

KARTLEGGING AV HENDELSFORLØPET

I analyseseminalet ble det innledende scenarioet (beskrevet i 6.2) utviklet videre til hele hendelsesforløpet var over. Hendelsesforløpet kan skjematisk framstilles i en matrise med en aktør- og en tidsakse.

AKTØR \ TID	KL. 10.00	KL. 10.15	KL. 10.30-11.00
SKOLESKYTER	Går inn i klasserom 1, starter å skyte	Går ut i korridoren, skyter etter elever. Går inn i neste klasserom	Leter gjennom resten av skolen. Begår til slutt selvmord.
ELEVER (KLASSEROM 1)	Syv blir drept og tre hardt skadd		
ELEVER (KORRIDOR)	Noen flykter mot utgangsdøra	Tre elever skutt og skadd	
ELEVER (KLASSEROM 2)	Noen blir i klasserommet, andre flykter ut vinduene	Syv blir drept og tre hardt skadd	
ØVRIGE ELEVER	Noen flykter ut av vinduene og i korridoren, andre gjemmer seg	Noen flykter ut av vinduene og i korridoren, andre gjemmer seg	Alle elevene har flyktet fra skolen
LÆRER (KLASSEROM 1)	Blir drept		
LÆRER (KLASSEROM 2)	Blir i klasserommet	Blir skadd	
ØVRIGE LÆRERE	Varsler rektor, blir i klasserommene	Noen låser døra og blir i klasserommene, andre flykter sammen med elevene	Alle har flyktet fra skolen
REKTOR	Ringer politiet og holder kontakt. Blir på skolen	Blir instruert av politiets operasjonsleder. Ikke automatisk låsing av dørene	
POLITIKAMMER	Mottar melding om pågående skyting	Har operasjonsledelsen	Ankommer skolen i helikopter
LENSMANNS-KONTOR	Varsles av politikammeret og kjører mot skolen		Ankommer skolen i bil
AMK	Varsles av politiet	Ankommer oppmøtested	
BRANNVESEN	Varsles av politiet	Ankommer oppmøtested	
FORELDRE		Varsles av elevene og drar til skolen	Mange er samlet utenfor skolen, hjelper elever å flykte ut vinduer
KOMMUNEN		Varsles av politiet	Varsler helsetjeneste og sykehus
BARNE- OG UNGDOMSSKOLE		Varsles av kommunen. Låser dørene og holder elevene inne.	
FORSVARET			Varles av politiet og bistår politiet med sperring av området

6.5

BESKRIVELSE AV DET ANTATTE HENDELSESFORLØPET

Læreren i det første klasserommet 17-åringen kommer inn i kjenner igjen gutten og går mot ham. Læreren blir da skutt på kloss hold. Elevene blir sittende lamslåtte ved pultene sine og ti av totalt 15 elever i rommet blir skutt, hvorav sju blir drept og tre skadd. Gutten sikter og avfyrrer skuddene ett for ett med et håndvåpen og nesten alle skuddene treffer. Etter hvert bryter det ut panikk og elevene flykter mot vinduene og døra. Skoleskyteren går ut i korridoren igjen.

En annen lærer har hørt skuddene og løpt for å varsle rektor i en annen fløy på skolen. De øvrige lærerne er usikre på hva lydene er og ber elevene om å holde seg i ro i klasserommene. Rektor ringer 112 og får kontakt med nærmeste politistasjon. Operasjonssentralen får kontakt med lensmannsbetjentene, som er på øvelse. Politiet varsler AMK og brannvesenet på stedet og luftambulansen bes om å gjøre seg klar til innsats.

Politiets operasjonssentral har hele tiden telefonkontakt med rektor og innsatspersonell på vei til skolen fra politi, brann og helse. Lensmannsbetjentene har en time å kjøre til skolen, mens ambulansene og brannvesenet er på stedet i løpet av ti minutter. Brannalarmen på skolen brukes ikke til varsling og det automatiske låsesystemet på skolen aktiveres heller ikke, da politiet ikke har tilstrekkelig oversikt over situasjonen til å vite om dette er riktig å gjøre.

Ute i korridoren ser skoleskyteren noen elever som flykter fra klasserommene og skyter etter dem. Han treffer og skader tre elever. Han går så inn i neste klasserom og skyter læreren og de ti elevene som er igjen der, hvorav syv blir drept og fire skadd. I de andre klasserommene er det nå panikk og usikkerhet om hva de bør gjøre. Noen flykter ut av vinduene, noen ut av døra og andre gjemmer seg under pultene og i kott. Noen lærere låser døra til klasserommet, mens andre hjelper elevene ut.

Noen elever sender meldinger til familie og venner om hva som skjer og mange i nærheten drar til skolen.

Etter en halv time har alle elever og lærere på skolen flyktet ut av skolen med hjelp fra de frammøtte. Politiets operasjonssentral ber på telefon helse- og brannpersonalet om å prioritere å få elever og lærere i sikkerhet framfor å gripe inn mot gjerningsmannen.

Skoleskyteren gjennomfører skolen systematisk for å finne flere mulige ofre, også de ansattes kontorer, kantina og biblioteket. Han vurderer om han skal forsøke å komme seg over til barne- og ungdomsskolen like ved, men er redd for å bli overmannet av menneskemengden på utsiden.

Etter en time ankommer lensmannspatruljen og omtrent samtidig lander helikopteret med mannskaper fra nærmeste politistasjon. Gjerningsmannen skjønner at han vil bli pågrepet og skyter seg selv.

6.6

VURDERING AV SANNSYNLIGHET

Vurderingen under er en drøfting av sannsynligheten for at skoleskyting skal skje på en eller annen skole i Norge og ikke den ene skolen i scenarioet spesielt. Det vurderes hvor trolig det er at det innledende scenarioet inntreffer (som beskrevet i 6.2) og ikke sannsynligheten for detaljene i hendelsesforløpet. Vurderingen tar utgangspunkt i om forutsetningene for hendelsen er til stede og hvilke barrierer som eksisterer for å unngå hendelsen. Drøftingen skjer på grunnlag av kunnskapen om skoleskyting og norske forhold, som beskrevet i de foregående kapitlene.

Motiv

Gjerningsmennene bak skoleskyting er ofte alvorlig nedtrykte, frustrerte, sinte og psykisk ustabile. De knytter problemene til skolen de går på, og motivet er et kombinert ønske om hevn, oppmerksomhet og selvmord. Dette er kjennetegn som trolig også enkelte norske skoleungdommer har.

Voldsbruk

Skoleskyting er ofte «mord-selv mord» og forutsetter vilje til både å utøve vold mot andre og ta sitt eget liv. Selvmordsraten blant unge gutter i Norge er relativt høy, mens drapsraten er svært lav sammenliknet med andre land. Det tilsier at frustrasjonen oftere rettes innover enn utover mot andre. Bruk av skytevåpen og massevold er uvanlig i Norge særlig i forhold til USA. Aksepten for statens voldsmonopol er høy i Norge. Det lave voldsnivået i Norge kan betraktes som en barriere og tilsier en lav sannsynlighet for skoleskyting i Norge.

Våpentilgang

Norge har en relativt streng våpenlov og lav tetthet av håndvåpen som pistoler og revolvere. Våpentettheten er 1/2 gang større i Finland og tre ganger større i USA. Det er imidlertid fullt mulig å skaffe seg skytevåpen også i Norge, og det er mulig å bruke andre våpen som kniver og bomber under skoleangrep. En høy terskel for å bære og bruke skytevåpen i Norge vurderes som en barriere mot skoleskyting.

Sosiale og demografiske forhold

Skoleskyting er ikke et storby-fenomen, men skjer som regel på mindre, rolige steder i middelklassestrøk. Dette kjennetegner store deler av Norge og tilsier at det er mange mulige åsteder for skoleskyting i landet.

Skolesystemet

Den norske skolens vektlegging av trivsel, inkludering og godt læringsmiljø, antas å redusere mobbing og utenforskap. Vi vet imidlertid ikke om dette er et mindre problem i Norge enn i andre land som har opplevd skoleskyting. Det er et sterkt vellykkethetspress blant unge i Norge, som i noen tilfeller fører til psykiske forstyrrelser som depresjon, spiseforstyrrelser m.m.

Mange aktører er involvert i forebygging av problemer blant unge (skolen, kommunens helse- og sosialtjenester, politiet, foreldre). Dette skaper et stort sikkerhetsnett, men kan også føre til at ingen har full oversikt over situasjonen til den enkelte elev. Generelt godt skolemiljø og et utbygd hjelpeapparat antas å være en viktig barriere mot skoleskyting, men vil neppe kunne fange opp alle i faresonen.

Kunnskap om skoleskyting i skolen

Uten at dette er systematisk kartlagt, er det tegn som tyder på at det er lav eller varierende kunnskap om skoleskyting i skolene. Det er viktig å gjenkjenne faresignaler ved atferd og kunne iverksette tiltak når de oppdages. Selv om skoleskyttere ikke har en entydig ytre profil, skriver US Secret Service at:⁸⁰ «Skoleskytterne har ingen bestemt profil. Selv om de er mentalt syke, planlegger de rasjonelt. Men fordi de beveger seg langs en vei mot bruk av vold – skaffer seg våpen, kommuniserer og har en atferd som bekymrer andre – er det mulig å hindre dem i å utføre handlingene.»

Det har ikke vært gitt noen spesiell veiledning om faresignaler når det gjelder skoleskyting overfor norske lærere og kunnskapen ser ut til å være personavhengig. To masteroppgaver (omtalt i 5.3 og 5.4) viser at enkelte lærere ser etter «feil» kjennetegn (for eksempel tidligere konflikter i stedet for selvmordstanker) og har svært ulike oppfatninger om sannsynligheten for slike hendelser i Norge. Manglende kunnskap om faresignaler er en manglende barriere mot skoleskyting.

Smitteeffekt

Skoleskyting er et «copycat»-fenomen, dvs. at en skoleskyting ofte inspirerer likesinnede til å utføre noe tilsvarende. En skoleskyting et sted kan være utløsende faktor for en skyting et annet sted, men de grunnleggende forutsetningene må allerede være til stede. Det ser ut til at grad av identifisering med gjerningsmannen har stor betydning for viljen til å kopiere. Smitteeffekten virker også størst innenfor samme land (for eksempel skjedde de to skoleskytingene i Finland med kort mellomrom). Siden Norge ikke har opplevd noen skoleskyting er ikke smittefaren spesielt stor. Fra USA kjenner vi til at det kan være en smitteeffekt også mellom beslektede handlinger, så det rasistisk motiverte knivangrepet på skolen i Trollhättan i oktober 2015 kan tenkes å gi en smitteeffekt også på skoleskyting i Norge.

⁸⁰ US Secret Service and US Department of education (2004), The final report and findings of the Safe School Initiative, Washington.

Oppsummering av sannsynlighet for skoleskyting i Norge og på den spesifikke skolen i Nordland

Forutsetningene er til stede for at skoleskyting kan inntreffe også i Norge. Det er ikke utenkelig at ungdommer i Norge både kan ha selvmordstanker og føle et intenst hat mot skolen. Det finnes også mange mindre steder og skoler, hvor skoleskyting typisk finner sted.

Det finnes imidlertid også forebyggende barrierer mot skoleskyting i Norge som systematisk jobbing i skolene med inkludering og et godt læringsmiljø, et lavt voldsnivå blant ungdom og en streng våpenlov og -kultur. En manglende barriere er den tilsynelatende lave kunnskapen i skolen om bakgrunnen for skoleskyting og faresignalene som kan oppdages i forkant. Manglende oversikt over den faktiske tilstanden i skolene, gjør at sentrale myndigheter ikke har grunnlag for å vurdere om forebyggingsarbeidet er godt nok. Sannsynligheten for skoleskyting i Norge vurderes som lav, men ikke utenkelig.

Vurderingen av sannsynlighet for skoleskyting kan endre seg raskt, i likhet med vurdering av terrortrusler. Liknende hendelser kan være triggere som øker sannsynligheten for både hat- og hevnmotivert vold. NRK.no skriver 23. oktober 2015 at «Strømmen av flyktninger gjennom Europa skjerper nå frontene mellom tilhengere og motstandere av norsk asylpolitikk. De rasistisk motiverte skoledrapene og mange asylmottak-brannene i Sverige vekker uro i Norge.»

Sannsynligheten for at en skoleskyting skal finne sted på den bestemte skolen i Nordland, gir det liten mening å vurdere. Sannsynligheten for skoleskyting er statistisk sett langt lavere på én skole enn på alle skoler i Norge. Hvilken skole som er mest utsatt lar seg ikke utpeke på forhånd. Tidligere skoleskytinger viser imidlertid at det ikke er et typisk storbyfenomen. Det er trekk ved atferden til gjerningsmannen som kan varsle en mulig skoleskyting – at hevnmotivet er der og villigheten til å bruke vold.

6.7

VURDERING AV KONSEKVENSER

Konsekvensene vurderes av den spesifikke hendelsen i scenarioet og ikke av skoleskyting generelt, da det hadde gitt et stort og uinteressant utfallsrom. I Nasjonalt risikobilde vurderes konsekvensene for fem definerte samfunnsverdier: Liv og helse, Økonomi, Samfunnsstabilitet, Natur og kultur og Demokratiske verdier og styringsevne. Bare samfunnsverdiene Liv og helse og Samfunnsstabilitet påvirkes vesentlig av et skoleskytingsscenario. Konsekvenstypene under Liv og helse er antall drepte og antall skadde og syke. Bare konsekvenstypen Sosiale og psykologiske reaksjoner påvirkes under Samfunnsstabilitet.

Antall drepte og skadde

Det anslås at til sammen 16 personer blir drept i skoleskytingsscenarioet. 14 elever og en lærer blir skutt og gjerningsmannen begår selvmord. I tillegg blir 10 elever skadd i skytingen (ref. kap. 6.4 og 6.5).

Å skyte så mange mennesker én for én, forutsetter at gjerningsmannen har tilstrekkelig tid. Bare politiet kan i utgangspunktet pågripe gjerningsmannen (jf. PLIVO-instruksen) og de er i dette scenarioet ikke på stedet før etter en time. At politiet ikke vil kunne være der før etter en halv time vil være tilfellet ved mange norske skoler som ligger utenfor byene. En skoleskyter kan rekke å skyte mange på kortere tid enn det.

Også familie og andre som blir varslet og kommer til skolen kan ønske å forsøke å overmanne skoleskyteren for å redde barna sine og andre elever, noe som kunne medført at både flere og færre ble skutt. Det forutsettes imidlertid i scenarioet at tilstedeværende mannskaper fra brann og helse klarer å hindre andre i å gå inn i skolebygningen. Vaktstyrken til Forsvaret i nærheten kan gis ordre om å gripe inn (på anmodning fra politiet via Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet), men terskelen for å bruke militære mot sivile er høy.

At flere blir skutt og drept forutsetter også at gjerningsmannen kommer på nært skuddhold til mange som holder seg forholdsvis rolige. Med åpne dører

inn til klasserommene er dette mulig inntil situasjonen blir oppfattet og mange klarer å rømme ut av vinduene på bakkenivå. Hvor mange som blir truffet og drept eller skadd i skytingen, vil også avhenge av type våpen, gjerningsmannens våpentrening osv.

Etter en skoleskytingshendelse vil flere av de involverte oppleve posttraumatiske reaksjoner. Både de som selv har opplevd livstruende og skremmende situasjoner eller vært vitne til at andre har det, kan utvikle posttraumatisk stresslidelse. Grad av eksponering betyr mye for utviklingen av posttraumatisk stress, altså *hvor redd* man er og *hvor lenge* man har vært redd. Også relasjonen til gjerningsmannen og den fysiske nærheten til hendelsen spiller inn.

Symptomene kan dukke opp umiddelbart eller etter flere måneder. Typiske symptomer ved posttraumatisk stresslidelse er at den rammede opplever såkalte flashbacks, har angst og konsentrasjonsvansker, utvikler søvnproblemer etc. Av de involverte i svært dramatiske hendelser, regner man med at i gjennomsnitt 20–30 prosent får posttraumatisk stress i større eller mindre grad.

Det antas at alle elever og lærere som har vært i umiddelbar nærhet av skoleskyteren (sett ham) har følt situasjonen som livstruende og traumatisk. I scenarioet gjelder det to skoleklasser og noen elever i korridoren, anslagsvis 35 personer. I tillegg vil resten av elevene og lærerne ha hørt skudd, opplevd panikk og måttet rømme. Dette gjelder i overkant av 100 elever og rundt 20 ansatte ved skolen. 25 prosent av alle involverte eller 40 personer kan forventes å få mer eller mindre alvorlige posttraumatiske stresslidelser i etterkant av skoleskytingen. Alle som oppholdt seg på skolen, pårørende til ofrene og familiene til de overlevende kan ha behov for psykologisk førstehjelp og psykososial oppfølging.

I tillegg til de ti fysisk skadde i skytingen, kommer altså 40 personer som får psykiske problemer i etterkant.

Sosiale og psykologiske reaksjoner

Ved skoleskytinger i andre land har vi sett at slike hendelser skaper sterke reaksjoner i befolkningen. At ofrene er barn og unge som rammes på skolen hvor de skulle vært helt trygge, virker veldig brutalt. Andre elever, lærere og foreldre kan også lett assosiere seg med en slik hendelse.

Skoleskyting vil komme som et sjokk og være en hendelse vi er lite forberedt på. I Norge vil en slik skoleskyting være blant de alvorligste voldshandlingene på svært lang tid. Hendelsen vil skape bekymring for hvor sikre skolene egentlig er å oppholde seg på og hvor godt skolene jobber for å avverge skoleskyting. Dessuten vil smitteeffekten av skoleskyting skape bekymring.

Selv om folk innser at potensielle skoleskytere kan være vanskelige å oppdage i forkant, vil det komme spekulasjoner om ikke det var noen tegn som burde vært fanget opp. Både hendelsen og håndteringen av den vil medføre et forventningsbrudd, da folk stoler på at barna er sikre på skolen og at politiet er raskt på plass. Det vil bli en diskusjon om både hvilken innsattstid man kan forvente fra politiet er og om andre aktører burde ha grepet inn overfor gjerningsmannen. Det vil bli trukket paralleller til håndteringen av hendelsen på Utøya 22. juli.

Folk vil reagere sterkt med både sorg, sinne og bekymring. En handling motivert av personlig hevsn, antas likevel å ikke virke like skremmende som en terrorhandling med ideologisk motiv. Skoleskyting er imidlertid rettet mot spesielt sårbare personer og vil oppleves som en krenkelse av viktige felles verdier.

Skoleskytingen vil være en stor påkjenning for hele lokalsamfunnet. Kommunen må sørge for god oppfølging av de involverte på skolen og pårørende til ofrene, noe som krever spesiell kompetanse og store ressurser. Alle som var på skolen denne dagen vil være sterkt preget og trenge oppfølging. Alternative skolelokaler må skaffes til elevene og undervisningen blir skadelidende en periode.

Det kan bli en lang prosess i etterkant for å beslutte hva man skal gjøre med skolebygningen. Den vil minne alle om grusomhetene som skjedde her og samtidig være et «hellig» sted for de pårørende. Noen vil ønske å slette bygningen med jorda, slik de gjorde med barneskolen Sandy Hook i USA etter at 20 elever ble skutt der i 2012. En ny skole ble reist ved siden av tomte for den gamle skolen. Andre vil ønske «å ta skolen tilbake» for at gjerningsmannen ikke skal oppnå å ta skolen fra dem. Dette skjedde etter skytingen på Columbine High School i 1999. Skolen stod tom i noen måneder før elevene og lærerne erklærte at de ville ta skolen sin tilbake.

En tilsvarende prosess var det i Norge etter 22. juli. Hva skulle man gjøre med bygningene på Utøya og i Regjeringskvartalet? Det tok fire år for Utøya ble tatt i bruk igjen til sommerleir. Da var noen bygninger restaurerte, andre revet og nye bygd opp. AUF ville bevare deler av øya, men samtidig legge til rette for nye generasjoner. Mange ble skutt i kafeen og derfor er den bevart som den var. Den nye kantina har fått usedvanlig høyt tak for å symbolisere at alle tanker og meninger velkomne.⁸¹

Daglig leder for Utøya AS, Jørgen Watne Frydnes, sier at det er viktig å vise respekt for ofrene og pårørende i alt man foretar seg på et åsted og finne løsninger som imøtekommer alles behov.⁸² Han sier at det er mulig å gjenoppta funksjonen bygningene hadde, men ikke helt på samme måte som før. Man kan ikke late som om ingen ting har skjedd. Selve åstedene for skytingen er svært viktig for de pårørende. I et skolebygg hvor noen er blitt drept i to av klasserommene, kan det være naturlig at disse blir stående urørte som minnesteder. Andre rom kan bli pusset opp og et fellesområde innredet til minne om ofrene.

I Columbine valgte de å rive biblioteket hvor de fleste ble skutt, og bygge nytt. Ned fra det høye taket i nybygget henger det 13 store skyer til minne om de 13 ofrene.

Det norske samfunnet kan være i bedre stand til å tåle en slik hendelse enn for eksempel det amerikanske. Et høyt tillitsnivå i et land er ifølge Dag Wollebæk en sosial kapital som bidrar til å mobilisere samhold og felleskap ved sjokkarterte hendelser, som for eksempel terrorangrepet 22. juli 2011.⁸³ I et land hvor befolkningen i utgangspunktet har høy tillitt til hverandre og til myndighetene, skapes det lettere oppslutning om delte verdier og demokratiske idealer. En slik mobilisering er ifølge Wollebæk en form for samfunnsresiliens, det vil si evne til å gjenvinne likevekten etter dramatiske kriser.

Skoleskytingen i scenarioet antas å få svært store konsekvenser for konsekvenstypen sosiale og psykologiske reaksjoner (dvs. 4 på en skala fra 1 til 5, hvor fem er «svært store» konsekvenser).

⁸¹ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/slik-blir-nye-utoeya/a/23490098/>

⁸² Telefonsamtale 11. november 2015.

⁸³ Dag Wollebæk, (2012), *Tillit i Norge etter 22. juli*, utgitt i «Tillit i Norge» på Res Publica forslag.

6.8

VURDERING AV SENSITIVITET OG SÅRBARHET

Utfallet av en hendelse kan være avhengig av forutsetningene for scenarioet. Utfallet er svært sensitivt for forutsetningene hvis små endringer i disse fører til helt andre konsekvenser. Under drøftes ulike forutsetningers betydning for utfallet for å gi et bilde av hvor lite eller mye som skal til for å endre det.

Politiets innsatstid

En vesentlig forutsetning for utfallet av skoleskytingen, er politiets innsatstid (fra varsling til ankomst på innsatsstedet). Politiets innsatstid er viktigere enn de andre nødetatenes, siden normalt bare politiet kan operere innenfor skuddhold og gripe inn mot gjerningsmannen. Utenfor byene er innsatstiden ofte lang på grunn av avstander og topografiske forhold som fjorder og fjell. Det kan ta langt mer enn en time for innsatspersonell fra nærmeste politistasjon å nå fram til en relativt avsidesliggende skole. En skoleskyter trenger bare noen få minutter på å gjøre stor skade.

Lokale lensmannskontorer ligger ofte nærmere skolene og kan i beste fall være på stedet i løpet av noen få minutter. Disse er imidlertid sårbare på grunn av liten bemanning som kan være opptatt med andre oppdrag, øvelser og patruljering langt borte. For å ha påvirket hendelsesforløpet i scenarioet, måtte politiet ha vært på skolen i løpet av ti minutter. Selv bare i løpet av ti minutter kunne mange ha blitt skutt. En raskere inngripen ville uansett ha ført til at hendelsen ville blitt opplevd som mindre skremmende og traumatisk av de involverte.

Antall drepte og skadde i skoleskytingen er avhengig av innsatstiden for politiet, men det skal en stor reduksjon i innsatstiden til for å endre antall drepte og skadde vesentlig (reduksjon fra en time til maks 10 minutter). Anslaget for drepte og skadde er derfor ikke særlig sensitivt for forutsetningen om en times innsatstid. De psykiske reaksjonene blant de som var på skolen under skytingen avhenger av hvor lang tid de ble eksponert for faren. En raskere avslutning på episoden, kunne ha redusert belastningen. Omfanget av posttraumatisk stress i etterkant er derfor sensitivt for forutsetningen

RISIKOANALYSE AV SKOLESKYTING I NORDLAND

Sannsynlighetsvurdering							
	SVÆRT LAV	LAV	MIDDELS	HØY	SVÆRT HØY		FORKLARING
		🎯					Forutsetningene er til stede for at skoleskyting kan inntreffe (ønske om hevn og tilgang til skytevåpen). Forebyggende barrierer fører likevel til at sannsynligheten vurderes som lav, men ikke utenkelig.
Konsekvensvurdering							
SAMFUNNSVERDI	KONSEKVENSTYPE	SVÆRT SMÅ	SMÅ	MIDDELS	STORE	SVÆRT STORE	
Liv og helse	Dødsfall		🎯				Til sammen blir 16 personer drept: 14 elever og en lærer blir skutt og gjerningsmannen begår selvmord.
	Alvorlige skadde og syke		🎯				10 elever blir skadd i skytingen i to klasserom og i korridoren. 40 personer (25% av de overlevende på skolen) utvikler posttraumatiske stresslidelser. Til sammen blir 50 personer skadde eller syke.
Natur og kultur	Langtidsskader på naturmiljø						Ikke relevant
	Uopprettelige skader på kulturmiljø						Ikke relevant
Økonomi	Direkte økonomiske tap	🎯					Antatte ombygningskostnader for skolen etter hendelsen på 50-100 mill. kr.
	Indirekte økonomiske tap						Ikke relevant
Samfunnsstabilitet	Sosiale og psykologiske reaksjoner					🎯	Skoleskyting vil komme som et sjokk og være noe vi er lite forberedte på i Norge. Hendelsen vil skape sterke reaksjoner av sorg, sinne og bekymring i befolkningen. Både hendelsen og håndteringen av den vil medføre et forventningsbrudd, da folk stoler på at barna er trygge på skolen og at politiet er raskt på plass. Skoleskytingen vil være en stor og langvarig påkjenning for lokalsamfunnet. Det er også lett for resten av befolkningen å assosiere seg med de berørte. Smitteeffekten av skoleskyting vil skape bekymring for nye hendelser. En personlig hevnmotivert handling er imidlertid ikke like skremmende som en ideologisk motivert terrorhandling.
	Påkjenninger i dagliglivet		🎯				Ca 200 elever og lærere må ha undervisning i midlertidige lokaler i minst ett år etter hendelsen pga. ombygging av skolen.
Demokratiske verdier og styringsevne	Tap av demokratiske verdier og nasjonal styringsevne	🎯					Skoleskyting vil oppleves som en krenkelse av personlig sikkerhet og viktige felles verdier i samfunnet.
	Tap av kontroll over territorium						Ikke relevant
SAMLET VURDERING AV KONSEKVENSER			🎯				Totalt sett store konsekvenser.

Liten usikkerhet 🎯   Moderat usikkerhet 🎯   Stor usikkerhet 🎯

om politiets innsatstid. Selv en halvering av tiden ville trolig gitt store utslag.

Sosiale og psykologiske reaksjoner i befolkningen antas også å være avhengig av politiets innsatstid. At det tok en time før politiet ankom og kunne gripe inn forsterker reaksjonene og skaper bekymring. Befolkningens reaksjoner antas derfor å være sensitive selv for mindre endringer i forutsetningen om politiets innsatstid (en halv time kortere ville ha utgjort en forskjell).

Fysisk utforming av skolen

En annen forutsetning for scenarioet er den bestemte skolens fysiske utforming. En liten skole i én etasje på bakkeplan med vinduer som lar seg åpne, har vesentlig bedre rømmingsmuligheter enn skoler over flere etasjer uten mulighet til å rømme gjennom vinduene. Rømming gjennom felles korridorer og trapper samler mange mennesker på ett sted og utgjør en sårbarhet. Bruk av brannalarm for å varsle kan gi samme effekt da rømming ved brann ofte forgår gjennom et fåtall dører.

Antall drepte og skadde i skoleskytingen er avhengig av rømmingsmulighetene fra skolen. Jo flere vinduer å rømme ut fra jo bedre. Uten denne muligheten – eller ved færre vinduer som kan brukes – kunne antall drepte og skadde blitt betydelig større. En liten reduksjon i rømmingsmuligheter ville fått store utslag for antall drepte og skadde. Utfallet er derfor svært sensitivt for endringer i forutsetningen om å kunne rømme gjennom vinduene. Skoler som mangler denne forutsetningen er derfor mer sårbare ved skoleskyting.

Rømmingsmulighetene påvirker også omfanget av psykiske reaksjoner blant de involverte, siden eksponeringstiden blir kortere. Likeledes påvirkes de sosiale og psykologiske reaksjonene i befolkningen siden de potensielle ofrene ikke var fanget i bygningen, men hadde en redningsmulighet.

Beredskapsplaner

Skolen i scenarioet manglet en beredskapsplan for denne typen hendelse tilpasset de lokale forholdene ved skolen. Det hadde heller ikke vært avholdt noen øvelser med et slikt scenario. En beredskapsplan kunne ha klargjort på forhånd hvordan varsling av en slik hendelse skulle skje, om dørene til klasserommene skulle låses av lærerne, om elevene skulle evakuere gjennom vinduer eller utgangsdører eller bli værende osv. I de første minuttene av en skoleskyting er situasjonsbildet uklart (hvem, hvor mange, hensikt, våpen etc.) og en beredskapsplan kan føre til at folk reagerer mer likt.

I scenarioet er det ingen varsling og folk reagerer ulikt ved at noen rømmer ut i korridoren, noen ut av vinduene, noen gjemmer seg og noen blir sittende ved pultene. En beredskapsplan er særlig viktig hvis det tar lang tid før politiet er på stedet og kan ta over kommandoen. Usikkerheten blant personalet på skolen om hvordan situasjonen skal håndteres, er også en ekstra belastning.

Antall drepte og skadde antas å kunne ha blitt noen færre ved en innarbeidet beredskap for denne typen hendelse ved skolen. Likevel antas utfallet ikke å være svært sensitivt for forutsetningen om manglende beredskapsplan. Det måtte store endringer til for å påvirke utfallet: Et effektivt varslingssystem, trening på rømming ut av vinduene og en ensartet atferd som er vanskelig å oppnå når det oppstår panikk.

De psykiske reaksjonene blant de involverte antas å bli noe mindre hvis usikkerheten om hva man burde gjøre hadde blitt redusert gjennom en beredskapsplan som var blitt øvd på. Dessuten kunne en beredskapsplan og øvelser ha ført til raskere rømming for flere og kortere eksponeringstid for hendelsen. De sosiale og psykologiske reaksjonene i befolkningen kunne også blitt noe mindre ved informasjon om at skolen hadde en god beredskapsplan for slike hendelser. De to sistnevnte konsekvensene er altså sensitive for forutsetningen om manglende beredskapsplan. Manglende beredskapsplan og øvelser utgjør derfor en sårbarhet for denne typen hendelser ved skolen.

6.9

VURDERING AV USIKKERHET

Usikkerhet ved analyseresultatene i Nasjonalt risikobilde angis gjennom sensitivitetsvurderingene (hvor mye/lite skal til for å endre resultatene) og hvor godt kunnskapsgrunnlaget er. Sensitivitetsvurderingene viser at konsekvensene for liv og helse ikke er særlig sensitive for endringer i viktige forutsetninger for scenarioet. Små endringer gir ikke store utslag for resultatene. Omfanget av sosiale og psykologiske reaksjoner i befolkningen antas også å være sensitive for forutsetningene, men ikke slik at de endres fra store til små ved at noen av forutsetningene endres. En reduksjon i politiets innsatstid fra en time til ti minutter kunne ha gitt store utslag, men ti minutters innsatstid er ikke realistisk å forvente til enhver tid. Sensitivitetsvurderingene gir derfor moderat usikkerhet.

Kunnskapsgrunnlaget som analysen bygger på vurderes å være relativt godt tatt i betraktning at skoleskyting er sjeldne hendelser i hvert fall utenfor USA. Tidligere skoleskytinger er blitt gransket og forsket på, og mange av hendelsene har fått stor medieomtale. Det foreligger imidlertid lite forskning på fenomenet i en norsk kontekst. I denne analysen har vi derfor måttet relatere skoleskytinger i utlandet til norske forhold.

Det anses som sikkert at personer med et motiv for skoleskyting kan finnes i Norge, men det er stor forskjell mellom å tenke noe og faktisk utøve massevold. Vilje til bruk av vold kommer ikke over natta, men er resultatet av en lang prosess som kan stoppes. Konsekvensomfanget vil avhenge noe av forutsetningene. Stor usikkerhet er knyttet til politiets innsatstid, som vil være avgjørende for konsekvensene. Det er imidlertid ikke realistisk å anta at politiet generelt vil rekke å være på skolen tidsnok til påvirke konsekvensene vesentlig.

Usikkerheten ved analyseresultatene vurderes derfor å være moderat til liten.

KAPITTEL

07

Mulige tiltak

MULIGE TILTAK

Tiltak for å redusere sannsynligheten for skoleskyting er å sørge for et inkluderende og godt læringsmiljø for alle elevene på skolen. Det er nok at én faller utenfor for at det kan oppstå et problem. Tiltak mot mobbing og radikaliserings vil også være tiltak mot skoleskyting.

Kunnskap blant lærerne om hva som kjennetegner de som kan bli skoleskyttere, er avgjørende for å kunne gripe inn og gi relevant oppfølging. Tidligere skoleskytinger viser at gjerningsmennene ofte er nedtrykte, innesluttete, har hatt vonde opplevelser som mobbing og personlige skuffelser, og har selvmordstanker. Planleggingen av skoleskytingen pågår over tid og det kan være tegn som viser hva som er i ferd med å skje, som økende interesse for voldelige spill, våpen og tidligere skoleskytinger. I denne perioden kan personligheten endre seg og gamle venner forsvinner. En norsk undersøkelse tyder på at mange lærere feilaktig forbinder skoleskyttere med «bråkmakere».

Elever i høyere klassetrinn (for eksempel fra ungdomstrinnet) bør også ha kunnskap om fare-signalerne og vite hvor eventuelle bekymringer skal meldes inn. Det har vist seg å være utfordrende å få medelever til å si fra til voksne om mistanker de har om at noe er galt, da det kan oppleves som angiveri og de er usikre på hva signalene egentlig betyr.

Tiltak for å redusere konsekvensene hvis en skoleskyting skulle oppstå, er å ha en god og gjennomtenkt beredskap mot akkurat denne typen hendelse. Det må bestemmes hvordan elever og lærere skal varsles og utstyr og rutiner for dette må etableres og øves. Et kritisk punkt er å avklare hvordan lærere og elever skal reagere når en mulig skoleskytingsepisode oppstår. Skal skolen evakueres, må rømningsveiene være bestemt på forhånd. Det samme gjelder om vinduer i første etasje skal benyttes. Det bør være flere rømningsveier for å unngå at alle samles på ett sted. Alternativt må det besluttes at skolen ikke umiddelbart skal evakueres, men at man forskanser seg bak låste dører.

Skolene må også ha en plan for hva de gjør i påvente av at politiet kommer, da ingen kan være sikre på hvor lang tid det tar. Man bør ha tenkt gjennom «verste fallscenarioer» hvor det tar minst et kvarter før politiet er på plass.

Kommunene bør sørge for å ta med skoleskyting som en uønsket hendelse i sine helhetlige ROS-analyser og overordnede beredskapsplan. Fylkesmannen bør inkludere skoleskyting i Fylkes-ROS og sin beredskapsplan. Skolene bør bringes inn i dette arbeidet og det bør gjennomføres felles øvelser på skoleskyting.

Kunnskapsdepartementet, som har det overordnede ansvaret for samfunnsikkerhet og beredskap i utdanningssektoren, bør ha et system for å holde oversikt over hva som gjøres på skolene for å forebygge og håndtere skoleskytinger. Det er nødvendig for å sikre seg at skolene har et jevnt høyt sikkerhetsnivå og gi et grunnlag for å vurdere behov for eventuelle nye tiltak. God kjennskap til hva som gjøres i de ulike skolene kan også brukes til erfaringsoverføring mellom skolene og etablere en «beste praksis» for tiltak mot skoleskyting. En mulighet for å skaffe seg informasjon er å bruke den etablerte «beredskapslinja» fra Justisdepartementet, via DSB og fylkesmannen, til kommunene som skoleeiere og tilsynsførere med skoler.

I masteroppgaven om skoleskyting som ble gjennomført ved UiO i 2013, ble det gitt noen anbefalinger på bakgrunn av spørreundersøkelser i tre videregående skoler.⁸⁴ Det ble blant annet forslått å:

1. Etablere et kontaktledd for både lærere og elever å kunne henvende seg ved bekymring, hvor også elevene gis mulighet til anonyme henvendelser.
2. Øke kompetansen i skolene på selvmord og dets betydning for skoleskyting.
3. Øke kunnskapen om hvordan skoleskytingsplaner formidles i forkant på sosiale medier.

⁸⁴ Laila Haugbro, 2013, *Hvis ulven kommer i morgen – Læreres syn på, og vurdering av, alvorlige skolehendelser.*

Vedlegg

VEDLEGG 1: SKOLESKYTINGER MED FLERE DREPTE FRA OG MED COLUMBINE-MASSAKREN I 1999

SKOLE	STED	TIDSPUNKT	GJERNINGSMANN	ALDER	ANTALL DREPTE OG SÅREDE (INKL SELVMORD)	SELMORD
Columbine High School	Littleton, Colorado, USA	April 1999	Eric Harris og Dylan Klebold (elever)	18 og 17 år	15 drepte og 24 sårede	Ja
Santana High School	Santee, California	Mars 2001	Charles Andrew Williams (elever)	15 år	2 drepte og 14 sårede	Nei
Appalachian School of Law	Grundy, Virginia, USA	Januar 2002	Peter Odighizuwa (tidligere student)	43 år	3 drepte og tre sårede	Nei
Gutenberg-Gymnasium	Erfurt, Tyskland	April 2002	Robert Steinhäuser (elev)	19 år	17 drepte (13 lærere)	Ja
University of Arizona	Tucson, Arizona, USA	Oktober 2002	Robert Flores (student)	41 år	4 drepte	Ja
Red Lake High School	Montana, USA	Mars 2005	Jeff Weise (tidligere elev)	16 år	8 drepte og 15 sårede	Ja
Dawson College	Montreal, Canada	September 2006	Kimveer Gill (elev)	25 år	2 drepte og 19 sårede	Ja
Virginia Tech universitet	Blacksburg, Virginia, USA	16. april 2007	Cho Seung-Hui (student)	23 år	32 drepte og 60 sårede	Ja
Jokela skole	Tusby, Finland	November 2007	Pekka-Eric Aurvinen (elev)	18 år	9 drepte	Ja
Nothern Illinois University	DeKalb, Illinois, USA	Februar 2008	Steven Kazmierczak (tidligere student)	27 år	6 drepte og 21 sårede	Ja
Kauhajoki yrkesskole	Kauhajoki, Finland	September 2008	Matti Sari (student)	22 år	11 drepte	Ja
Albertville-Realschule	Winnenden, Stuttgart, Tyskland	Mars 2009	Tim Kretschmer (tidligere elev)	17 år	16 drepte	Ja
Millard South High School	Omaha, Nebraska	Januar 2011	Robert Butler tidligere elev)	18 år	2 drepte og 2 sårede	Ja
Tasso da Silveira barneskole	Realengo, Rio de Janeiro, Brasil	April 2011	Wellington Oliveira (tidligere elev)	23 år	12 drepte og 12 sårede	Ja
Chardon High School	Chardon, Ohio, USA (5 000)	Februar 2012	T.J Lane (elev)	17 år	3 drepte og 2 sårede	Nei
Oikos University	Jacksonville, Florida, USA	April 2012	One L. Goh (tidligere elev)	43 år	7 drepte og 3 sårede	Nei
Sandy Hook Elementary School	Newtown, Connecticut, USA	Desember 2012	Adam Lanza (tidligere elev)	20 år	26 drepte og 2 sårede	Ja

Sparks Middle School	Sparks, Nevada	Oktober 2013	Jose Reyes (elev)	12 år	2 drepte og 2 sårede	Ja
Reynolds High School	Troutdale, Oregon, USA	Juni 2014	Jared Padgett (elev)	15 år	5 drepte og 1 såret	Ja
Marysville High School	Marysville, Washington, USA	Oktober 2014	Jaylen Fryberg (elev)	15 år	3 drepte og 2 sårede	Ja

VEDLEGG 2: DELTAKERLISTE ARBEIDSSEMINAR

Nasjonalt risikobilde, NRB: Scenario: Skoleskyting i Nordland, 10. juni 2015, Oslo

NAVN	ORGANISASJON
Ellen Ingebrigtsen	Andøy videregående skole
Inge Andreassen	Andøy videregående skole
Lill Pettersen	Andøy lensmannskontor
Svein Tore Engen	Harstad politikammer
Cato Eliassen	Andøy Flystasjon
Greta Jacobsen	Andøy kommune
Øystein Stokvold	Bufetat, region øst
Øivind Karlsen	Bufetat, region øst
Freja Kärki Ulvestad	Helsedirektoratet
Aleksander Brynstad	Helsedirektoratet
Gitte Huus	Helsedirektoratet
Jin Marte Øvreeide	Helsedirektoratet
Eling Børstad	Politidirektoratet
Ingemund Thoen	Oslo Politidistrikt
Norun Eide	Utdanningsdirektoratet
Erik Saglie	Kunnskapsdepartementet
Magnhild Aasan	Kunnskapsdepartementet
Laila Haugbro	Mastergrad i psykososialt arbeid, UiO
Gertrud Sofie Hafstad	Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress
Ann Karin Midtgaard	DSB
Alexander Tymczuk	DSB
Janniche Cramer	DSB
Freddy Hansen	DSB
Heide Mari Olsen	Justis- og beredskapsdepartementet

VEDLEGG 3: REFERANSER

Bies, R. J. og T. M. Tripp (1996) «Beyond distrust: 'Getting even' and the need for revenge», i Kramer, R. og T. Tyler, Trust in organizations: Frontiers of theory and research, London: Sage.

Bondü, R. et al. (2013), «International Perspectives on Prevention and Intervention in School Shootings», i Böckler, N. et al., School Shootings, New York: Springer.

Böckler, N. et al. (2013), School Shootings, New York: Springer.

FBI Academy (udatert), The School Shooter: A Threat Assessment Perspective. <https://www.fbi.gov/stats-services/publications/school-shooter>

Haugbro, L. (2013), Hvis ulven kommer i morgen – Læreres syn på, og vurdering av, alvorlige skolehendelser. Masteroppgave, Det medisinske fakultet, UiO.

Henry A. F. og J. F. Short (1954), Suicide and homicide: some economic, sociological, and psychological aspects of aggression, Glencoe: The Free Press.

Lankford, A. (2012), «A comparative analysis of suicide terrorists and rampage, workplace, and school shooters in the United States from 1990 to 2010», i Homicide Studies 17(3), 255–274.

Lankford, A. og N. Hakim (2011) «From Columbine to Palestine: A comparative analysis of rampage shooters in the United States and volunteer suicide bombers in the Middle East», i Aggression and Violent Behavior 16, 98–107.

Otterbein, K. F. og C. S. Otterbein (1965) «An eye for and eye, a tooth for a tooth: A cross-cultural study of feuding», i American Anthropologist 67(6) 1470–1482.

Preti, A. (2008), «School Shooting as a Culturally Enforced Way of Expressing Suicidal Hostile Intentions», i Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online, 36(4).

Sandberg et al. (2014), «Stories in action: the cultural influences of school shootings on the terrorist attacks in Norway», i Critical Studies on Terrorism, 7(2), 277–296.

Skirbekk, H. (2012), «Tillitens betydning i Norge og Norden», i Skirbekk, H. (red), Tillit i Norge, Oslo: Res Publica.

US Secret Service and US Department of education (2004), The final report and findings of the Safe School Initiative, Washington.

Voster, H. V. (2013), Våg å tenke det verste! Masteroppgave i samfunnsikkerhet, UiS.

Wollebæk, D. (2012), «Tillit i Norge etter 22. juli», i Skirbekk, H. (red), Tillit i Norge, Oslo: Res Publica.

**Direktoratet for
samfunnsikkerhet
og beredskap**

Rambergveien 9
3115 Tønsberg

Telefon 33 41 25 00
Faks 33 31 06 60

postmottak@dsb.no
www.dsb.no

ISBN 978-82-7768-737-7 (PDF)
HR 2314
Desember 2015

 /DSBNorge

 @dsb_no

 dsb_norge

 dsbnorge